

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra zahradní a krajinné architektury

Návrh rodinného hiporehabilitačního areálu

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Barbora Kulhavá

Obor studia: AMVKS Rozvoj venkovského prostoru

Vedoucí práce: Mgr. Eva Jakubcová

© 2021 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Návrh rodinného hiporehabilitačního areálu" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 16.4.2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Evě Jakubcové za cenné rady, Ing. Barboře Eismanové Noskové za možnost konzultace a Mgr. Šárce Smíškové, za společnou cestu životem. Zároveň bych ráda poděkovala Ing. Barboře Seidlové za neutuchající podporu a koncepční náhled na práci.

Návrh rodinného hiporehabilitačního areálu

Souhrn

V této práci se autorka navrhla budoucí podobu rodinného areálu, zaměřeného na poskytování hiporehabilitace a především hipoterapie dětem se zdravotním znevýhodněním. Autorka je členkou zapsaného spolku Isar, který je poskytovatelem hiporehabilitace od roku 1997 a který bude v tomto areálu v působit. Návrh budoucí podoby areálu a jeho fungování tedy vycházel z dlouholeté praxe. Důvodem k vybudování vlastního hiporehabilitačního areálu byly především nevyhovující podmínky v nájemních stájích, kde zapsaný spolek poskytoval své služby v minulosti. Cílem vybudování vlastního zázemí je zvýšit kvalitu poskytované služby klientovi.

Poptávka po hiporehabilitaci stále roste, ale je velmi málo míst či areálů, které by byly zaměřené pouze na její poskytování. Obvyklou praxí je provoz hiporehabilitace spojený z dalšími komerčními nebo sportovními jezdeckými aktivitami v areálu. V důsledku toho se ovšem klienti často necítí při terapii komfortně a uvolněně. Běžný chod komerčních jezdeckých areálů narušuje klidný průběh terapie, což může mít za následek snížení prožitku klienta. V práci autorka shrnula požadavky na menší rodinný hiporehabilitační areál a navrhla jeho budoucí podobu a fungování v obci Tvrdín v Českém Středohoří. Při návrhu budoucí podoby areálu autorka vycházela z vlastních dlouholetých zkušeností a ze znalosti podmínek nezbytných pro poskytování hiporehabilitace a chov hiporehabilitačních koní.

Literární přehled obsahuje informace o hiporehabilitaci a o chovu koní. V části zhodnocení podkladových údajů je popsáno prostředí, ve kterém je areál navržen a důvody výběru dané lokality. Vlastní projekt pak popisuje budoucí fungování areálu a návrh rozložení jednotlivých funkčních celků v prostoru areálu. Dále se práce zabývá konkrétní budoucí podobou a vybavením jednotlivých prostor, tedy zázemí pro koně, zázemí pro zaměstnance, zázemí pro klienty a veřejnost a sklady krmiv. V neposlední řadě obsahuje práce ekonomické zhodnocení projektu, kde jsou vyčísleny náklady na realizaci projektu, náklady na roční provoz areálu, zisky z ročního provozu areálu a celkové zhodnocení návratnosti investic.

Klíčová slova: hiporehabilitace, kosterní dřeviny, enrichment, welfare, senzomotorický chodník

Proposal of family hiporehabilitation areal

Summary

In this thesis, the author proposed the future form of a family compound, focused on providing hiporehabilitation and especially hipotherapy to children with all kinds of disabilities. The author is a member of a registered association called Isar. Isar has been a provider of hiporehabilitation since 1997 and will operate in this area. The design of the future appearance of the compound was therefore based on many years of practice. The unsatisfactory conditions in the rental stables, where the registered association provided its services in the past were the main reason for building its hiporehabilitation compound. This project aims to increase the quality of the service provided to the client.

The demand for hiporehabilitation is constantly increasing, but there are very few places or areas that focus only on its provision. The usual practice is the operation of hiporehabilitation combined with other commercial or sports equestrian activities in the area. As a result, however, clients often do not feel comfortable and relaxed during therapy. The common operation of commercial riding grounds disrupts the smooth course of therapy, which may result in a reduction in the client's experience. In this thesis, the author summarized the requirements for a small family hiporehabilitation compound and proposed its future appearance and operation in the village of Tvrdín in the Bohemian Central Mountains. In designing the future appearance of the compound, the author relied on many years of experience and knowledge of the conditions necessary for the provision of hiporehabilitation and breeding of hiporehabilitation horses.

The literature review contains information on hiporehabilitation and horse breeding. The part of the evaluation of the underlying data describes the environment in which the site is designed and the reasons for choosing the site. The project itself describes the future operation of the compound and the design of the layout of individual functional units in the area. Furthermore, the work deals with the specific future form and equipment of individual spaces, ie facilities for horses, facilities for employees, facilities for clients, and the public and feed stores. Last but not least, the work contains an economic evaluation of the project, which quantifies the costs of project implementation, the expense of annual operation of the compound, profits from the annual operation of the compound, and the overall evaluation of return on investment.

Keywords: hiporehabilitation, skeletal trees, enrichment, welfare, sensorimotor walkway

Obsah

1 Úvod	7
2 Cíl práce	8
3 Literární rešerše	9
3.1 Hiporehabilitace	9
3.1.1 Hiporehabilitace ve světě	10
3.1.2 Hiporehabilitace v České republice.....	11
3.2 Hiporehabilitační kůň	11
3.2.1 Chov a ustájení koní v České republice	12
3.2.2 Etologie a welfare koní	13
3.3 Zapsaný spolek Isar	14
3.3.1 Historie zapsaného spolku Isar.....	15
3.3.2 Klientela zapsaného spolku Isar	15
4..Zhodnocení podkladových údajů	17
4.1 Charakteristika prostředí	17
4.1.1 Historie prostředí.....	17
4.1.2 Výběr lokality.....	18
5..Vlastní projekt	18
5.1 Popis provozu hipoterapie v zapsaném spolku Isar	19
5.1.1 Ambulantní provoz.....	20
5.1.2 Letní intenzivní provoz	21
5.1.3 Další aktivity poskytované spolkem Isar veřejnosti.....	22
5.2 Popis managementu chovu koní v zapsaném spolku Isar	23
5.3 Popis areálu a jeho jednotlivých částí	24
5.3.1 Vyšetřovna a posluchárna	25
5.3.2 Zázemí pro provoz hiporehabilitace.....	26
5.3.3 Sklad objemového krmiva a steliva	27
5.3.4 Zázemí pro klienty hiporehabilitace.....	27
5.3.5 Zázemí pro chov koní.....	29
5.4 Propagace hiporehabilitačního centra	32
5.4.1 Lokalita vhodná pro propagaci spolku	33
5.4.2 Konkurence v dané lokalitě.....	36
5.5 Ekonomické zhodnocení projektu	37
5.5.1 Náklady na vybudování areálu.....	37
5.5.2 Roční náklady na provoz hiporehabilitačního areálu.....	40
5.5.3 Roční zisky z provozu hiporehabilitačního areálu	43
5.5.4 Zhodnocení výnosnosti projektu	44
6 Diskuze	47
7 Závěr	49
8 Literatura	50
9 Seznam tabulek a obrázků	53
10.Přílohy	I

1 Úvod

Hiporehabilitace je léčebná metoda využívající koně jako terapeutického prostředku. Jedná se o doplňkovou metodu ke klasické fyzioterapii, psychoterapii nebo ke speciálně pedagogickým aktivitám. V posledních několika letech se stává tato metoda stále více oblíbenou a vyhledávanou. Pozitiva této terapie spočívají především v tom, že probíhá ve venkovním prostředí v přítomnosti zvířat, které na klienta působí uvolňujícím dojmem a přináší pozitiva na vývoj a psychiku klienta. Při jízdě na koni navíc dochází k přirozenému přenosu správného pohybového vzorce na klienta, od kterého není vyžadovaná žádná vlastní aktivita. Díky tomu je tato terapie velmi nenásilná a pro klienta pozitivní. Klienti se zdravotním postižením mají často velmi omezenou možnost zájmových či volnočasových aktivit. Hiporehabilitace takovou formu trávení volného času do jisté míry klientům nahrazuje a navíc působí terapeuticky. Jedná se o pravidelnou aktivitu, které se účastní často celá rodina a pozitivní efekt na klienta tak nemá jen samotná jízda na koni, ale i pobyt v jiném než domácím prostředí, kontakt s lidmi a zvířaty a pobyt v přírodě.

Většina poskytovatelů hiporehabilitace funguje v areálech primárně zaměřených na jiné aktivity s koňmi. Tyto areály proto nebývají nijak speciálně přizpůsobené potřebám zdravotně znevýhodněných osob, pro které je hiporehabilitace určena. Smyslem areálu zaměřeného pouze na provoz hiporehabilitace je dosažení maximálního soukromí a komfortu pro klienty, kteří se rozhodnou tuto terapii absolvovat. Příjemné prostředí, klid a dobrá pohoda klientů, koní ale i provozovatelů hiporehabilitace může maximálně pozitivně ovlivnit kvalitu terapie a celkového prožitku klienta.

Abychom dosáhli maximálního komfortu klienta a jeho rodiny, je nutné poskytnout jim takové prostředí, ve kterém nebudou narážet na komplikace spojené se svým zdravotním znevýhodněním. Areál specializovaný na provoz hiporehabilitace by tak měl, na rozdíl od běžných jezdeckých areálů, poskytovat klientské rodině bezbariérovost, dostatek soukromí, pochopení a vhodný individuální přístup zaměstnanců dle charakteru postižení klienta.

Práce diskutuje a zhodnocuje výběr místa a návrh areálu tak, aby co nejlépe odpovídal potřebám klienta. Vzhledem k náročnosti sociální činnosti, konkrétním požadavkům na zajištění prostředí pro klienta i zvířata a výši vstupních nákladů je zohledněna v této práci ekonomická stránka projektu pojednávající o nákladech, výnosech, udržitelnosti celého projektu a jejím možném financování.

2 Cíl práce

Cílem této práce bylo navrhnout vhodnou podobu rodinného areálu zaměřeného na provoz hiporehabilitace s ohledem na potřeby klientů a welfare koní. Při návrhu autorka vycházela z předchozí dlouhodobé praxe v oblasti poskytování hipoterapie. Výsledné prostředí by mělo být plně bezbariérové a uzpůsobené k pobytu a pohybu osob se zdravotním znevýhodněním a zároveň působit přirozeně a příjemně.

Poskytovatelů hiporehabilitace v takto specializovaném prostředí je v České republice málo. Proto by byl vznik zcela nového areálu velkým přínosem pro klienty v dané lokalitě, kteří mají o hiporehabilitaci zájem. Projekt byl navržen na základě poptávky klientských rodin, které by svým dětem rády zprostředkovaly kvalitní hiporehabilitaci, ale v současné době nemají kam dojíždět. Již existující areály mají své kapacity naplněné a nové klienty přijímají jen velmi výjimečně.

Cílem práce bylo zhodnotit vybranou lokalitu, její vhodnost pro provoz hiporehabilitace a dostupnost pro potenciální klienty. Dále odhadnout ekonomickou udržitelnost projektu a navrhnout budoucí fungování areálu.

3 Literární rešerše

V literární rešerši se práce zabývá rozdělením hiporehabilitace na jednotlivé podobory, shrnutím současného stavu hiporehabilitace v České republice i ve světě a základními požadavky na chov koní, které je pro provoz hiporehabilitace nutné znát a respektovat je. Dále rešerše shrnuje informace o zapsaném spolku Isar, který bude hiporehabilitaci v navrhovaném areálu provozovat.

3.1 Hiporehabilitace

Hiporehabilitace je metoda, která využívá koně jakožto terapeutického prostředku. Tuto metodu je možné využít u široké škály pacientů, protože prostřednictvím koně je možné ovlivnit biologický, fyzický, psychický či sociální stav jedince. Cílová skupina klientů indikovaných pro některou z forem hiporehabilitace je opravdu široká. Mezi nejčastější diagnózy patří například děti s dětskou mozkovou obrnou, děti a dospívající s poruchami autistického spektra, dospělí s roztroušenou sklerózou nebo po mrtvici, lidé s poraněním míchy, lidé s vážným duševním onemocněním, pacienti s různými stupni mentálních poruch, lidé s poruchami rovnováhy, lidé trpící různými formami závislosti a podobně (Stern & Chur-Hansen 2019). Funkčně je hiporehabilitaci možné využít v několika různých odvětvích práce s klientem, podle toho, jakou formou je kůň jako terapeutický prostředek využíván. Tato odvětví jsou sport, psychoterapie, speciální pedagogika a fyzioterapie (Jiskrová et al. 2010).

V případě sportu hovoříme o para jezdeckví, které je stejně jako klasický jezdecký sport dále možné rozlišit na para parkur a para drezuru. V praxi tedy jde o zprostředkování jezdeckého sportu zdravotně znevýhodněným lidem. Osoba, která v této disciplíně s klientem pracuje, musí mít vzdělání především v oblasti jezdeckví a současně rozumět handicapu svého svěřence. Konkrétní podoba práce s klientem se následně odvíjí od druhu a rozsahu jeho znevýhodnění. Vybavení koně je pro tuto disciplínu uzpůsobeno potřebám jezdce. U této kategorie jde především o sport jako takový, léčebné využití koně se zde příliš nezohledňuje. Parajezdeckví je náročné jak na finanční zabezpečení, tak i na výcvik sportovních koní pro tyto účely (Jiskrová et al. 2010; Farmer-Day et al. 2018).

Psychoterapie prostřednictvím koní je metoda léčby založená na působení psychologickými prostředky s využitím koně a jeho specifických vlastností jako koterapeuta v psychoterapeutickém procesu, k pozitivnímu ovlivnění duševního stavu klienta. Česká hiporehabilitační společnost označuje toto odvětví hiporehabilitace jako „hipoterapie v psychiatrii a psychologii“. Osoba zodpovědná za průběh terapie by měla být vzdělaná v oblasti psychoterapeutických metod (Černá-Rynešová 2012). Například u pacientů, kteří trpí problémy spojenými s užíváním návykových látek je tato metoda dobře využitelná jako motivace k aktivnímu zapojování a spolupráci. Zde je možné využít například stanovení hranic, rozvoj důvěry, kontrola emočních afektů, komunikace a navázání kontaktu, důvěra, zvládnutí úzkosti, tělesné uvědomění, pocit odpovědnosti a zplnomocnění. Terapie může probíhat jak formou práce klienta s koněm ze země (ošetřování, vodění, komunikace s koněm), tak formou jízdy na koni. Důležité je vždy dbát na životní pohodu a komfort koně (Gati et al. 2020).

Speciálně pedagogické ježdění nebo také aktivity s využitím koní spadají do oblasti speciální pedagogiky, sociální pedagogiky a práce. Česká hiporehabilitační společnost nově pro tuto disciplínu používá zastřešující označení „hiporehabilitace v pedagogice a sociální praxi“. Nevyužívá se zde pouze kůň jako takový, ale i prostředí, ve kterém žije a veškerá práce spojená s jeho chovem. Interakce s koňmi jsou využívány k motivaci, aktivizaci, výchově a vzdělávání lidí se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním nebo se specifickými potřebami (Jiskrová et al. 2010, Černá-Rynešová 2012). Užitečné mohou být aktivity s využitím koní například u dětí s diagnózou ADHD (porucha pozornosti/hyperaktivita) která je v současné době jednou z nejčastějších diagnóz u dětí školního věku. Tato porucha je charakteristická nepozorností, hyperaktivitou a impulzivitou. Tyto děti jsou vystaveny vyššímu riziku selhání vzdělávání, sociálních a emocionálních obtíží a tendencím k vysoce rizikovému chování. Několik studií dokazuje pozitivní efekt na zklidnění a zlepšení koncentrace u těchto klientů při pravidelné účasti na terapii prostřednictvím koní (Gilboa & Helmer 2019).

Rehabilitace s využitím koní, která se zaměřuje pouze na fyzioterapii, případně ergoterapii je označovaná jako hipoterapie. Podle rozdělení České hiporehabilitační společnosti lze toto odvětví označit také jako „hipoterapie ve fyzioterapii a ergoterapii“. Jedná se o metodu, která využívá pohyb koně v kroku a jeho přenos prostřednictvím koňského hřbetu na klienta, který na koni sedí. Tento pohyb je střídavý, rytmický, cyklicky se opakující trojrozměrný a díky tomu všemu při něm dochází ke stimulaci lidské chůze. Proto je tato metoda schopná ovlivňovat patologické pohybové návyky zdravotně znevýhodněných klientů a přímo oslovovat jejich centrální nervový systém. Osobou, která provozuje tuto metodu, by měl být vždy zkušený fyzioterapeut nebo ergoterapeut v závislosti na typu zdravotního znevýhodnění klienta a terapeutickém cíli (Jiskrová et al. 2010). Tento typ terapie je hojně využíván například u klientů s dětskou mozkovou obrnou. Terapii lze přizpůsobovat individuálním potřebám jednotlivých klientů volbou vhodného koně (každý kůň má jiný pohybový stereotyp), rychlostí kroku, terénem, kterým se kůň pohybuje a podkladem, po kterém kůň jde. To vše má vliv na výsledný pohyb hřbetu koně. Především z toho důvodu by měl být terapii vždy přítomen zkušený fyzioterapeut, který podle aktuálních potřeb klienta zvolí trasu a tempo konkrétní terapeutické jednotky (Flores et al. 2019).

Jedním z problémů, se kterými se hiporehabilitace stále potýká, je prokazatelnost pozitivního působení koní na pacienty. Je obtížně dokazatelné a měřitelné, že zlepšení stavu pacienta zapříčinila právě terapie využívající koně jakoukoliv formou. Vzhledem k tomu že hiporehabilitace je pouze doplňkovou terapií, není možné jasně určit, jakou část pokroku u pacienta zapříčinila právě hiporehabilitace, jakou ostatní terapie a do jaké míry se projevil vliv přirozeného vývoje jedince. Dosud dostupné provedené studie stále vykazují příliš mnoho metodických slabín (Stern & Chur-Hansen 2019).

3.1.1 Hiporehabilitace ve světě

Organizací zastřešující hiporehabilitaci ve světě je HETI – Horses in Education and Therapy International (dále jen HETI). Jedná se o neziskovou organizaci založenou v roce 1974. Jejím posláním je usnadnit celosvětovou spolupráci mezi organizacemi a jednotlivci,

kteří se zaměřují na výzkum v oblasti asistovaných terapií s koňmi, nebo přímo na jejich provoz a poskytování klientům. Každý rok vydává HETI vědecký a vzdělávací časopis o terapeutickém ježdění, jehož archiv momentálně čítá více než 20 výtisků. Každé 3 roky pořádá mezinárodní vědeckou a vzdělávací konferenci, kterých již proběhlo 16 ročníků. Konference probíhá každý rok na jiném místě, v jiné zemi, která má v HETI členské zastoupení. V České republice tato konference ještě nikdy neproběhla (Horses in Education and Therapy International 2020).

3.1.2 Hiporehabilitace v České republice

Česká hiporehabilitační společnost, podobně jako HETI, se snaží plnit roli zastřešující organizace pro hiporehabilitaci v České republice. Organizace se zaměřuje na vzdělávání poskytovatelů, kontrolu připravenosti koní a udílení licencí za složení speciálních hiporehabilitačních zkoušek, sdílení informací a kontrolu kvality v oblasti poskytovaných hiporehabilitačních služeb. V současné době sdružuje 60 středisek poskytujících hiporehabilitaci na území celé České republiky. Existuje však mnoho významných a kvalitních poskytovatelů hiporehabilitace, kteří s Českou hiporehabilitační společností nespolupracují a nejsou jejími členy. Jedním z důvodů může být to, že tito poskytovatelé nemají zájem zvyšovat si svou odbornou kvalifikaci v oboru. Poskytování hiporehabilitace je pro ně jen formou příjmu nebo dobročinné aktivity. Druhým důvodem může být naopak to, že poskytovatelé mají zájem se odborně vzdělávat a rozšiřovat své znalosti v této oblasti, ale nesouhlasí s profesními postupy ČHS nebo nemají pocit, že by jim členství v této organizaci přinášelo nějaké zásadní výhody a benefity.

Hiporehabilitace není oficiálně uznanou léčebnou metodou, a proto se na její poskytování na území České republiky nevztahuje žádný konkrétní zákon. Rovněž díky tomu není klientům tato péče hrazená zdravotní pojišťovnou. Česká hiporehabilitační společnost si klade za cíl zvyšovat kvalitu poskytované péče a garantovat tuto kvalitu u poskytovatelů, které sdružuje (Česká hiporehabilitační společnost 2020).

Vzhledem k tomu, že neexistuje žádný právní dokument, který by specifikoval, jak má vypadat místo, kde je hiporehabilitace prováděna, záleží podoba zázemí pouze na jednotlivých poskytovatelích. Často vypadá provoz tak, že poskytovatel hiporehabilitace má své koně ustájené u poskytovatele ustájení v komerční jezdecké stáji a využívá pro svůj provoz její zázemí. Případné úpravy prostor pro potřeby klientů tedy záleží na individuální dohodě mezi těmito dvěma subjekty. Česká hiporehabilitační společnost poskytuje pouze obecná doporučení pro to, jak by měl areál, kde je hiporehabilitace provozována vypadat. Svým členům následně uděluje certifikace, které klientům garantují, že poskytovatel nabízí jisté zázemí a že hiporehabilitaci provozuje na určité úrovni. Nakonec je ale tím, kdo je za zhodnocení prostředí a kvality poskytované služby zodpovědný vždy sám klient nebo jeho zákonný zástupce (Smíšková 2021).

3.2 Hiporehabilitační kůň

Hiporehabilitace je pro koně fyzicky i psychicky náročná činnost. Pro to, aby mohl kůň takovou práci vykonávat, musí být v dobré fyzické kondici a zároveň výborné psychické

pohodě. Tyto faktory můžeme u koní ovlivnit způsobem chovu, dobrým tréninkem a tím, že mu umožníme svobodně naplňovat jeho přirozené potřeby. Frustrované nebo deprivované zvíře není schopné optimálně spolupracovat. Navíc může být v kontaktu s klientem i nebezpečné, proto má vhodný způsob chovu u hiporehabilitačních koní tu nejvyšší prioritu.

S ohledem na všechna výše zmíněná fakta jsou koně v zapsaném spolku Isar, jehož činnost současná a budoucí je náplní této práce, ustájeni venkovně, skupinově a s možností vstupu do přístřešku v případě potřeby. Z toho důvodu se následující část práce zabývá pouze tímto typem ustájení a legislativou, která se ho přímo dotýká.

3.2.1 Chov a ustájení koní v České republice

Podmínky ustájení hospodářských zvířat, tedy i koní, v České republice legislativně zastřešuje v rámci České republiky vyhláška č.208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat. Minimálními standarty pro ochranu koní se v této vyhlášce zabývá § 5. Zde je stanovena minimální výška stropu, měřená od úrovně podlahy, na které kůň stojí na 2,20 m. Dále je zde uvedeno, že v případě celoročního pastevního odchovu je nutné zajistit koním přístřešek nebo umožnit přístup do stáje. Prostory, zejména vchody a východy je nutné udržovat bez překážek a cizích předmětů, aby nedocházelo k poranění zvířat. Pokud není koním umožněno napájení dle vlastní potřeby, musí být zajištěno minimálně třikrát denně.

Pro koně ustájené skupinově, pokud jim není umožněno krmení dle vlastní potřeby, je nutné zajistit přístup ke krmivu ve stejné době jako ostatním koním ve skupině, a to nejméně dvakrát denně, krmnou dávkou, která obsahuje stravitelnou vlákninu v dostatečném množství. Příloha č. 3 k vyhlášce č. 208/2004 Sb. Stanovuje další požadavky na prostory pro ustájení koní. Podle této vyhlášky je prostor určený k odpočinku pro jednoho dospělého koně hůlkové kohoutkové výšky 1,49 – 1,60 m stanoven na 6,4 m².

Dalším právním dokumentem, který v rámci České republiky zajišťuje mimo jiné i chov koní je zákon 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání. Ten říká, že: *Chovatel je povinen zajistit s ohledem na druh hospodářského zvířete, stupeň jeho vývoje, adaptaci a domestikaci, životní podmínky odpovídající fyziologickým a etologickým potřebám hospodářských zvířat tak, aby jim nebylo působeno utrpení a byla zajištěna jejich pohoda v souladu se získanými zkušenostmi a vědeckými poznatky.* Dále § 12a, v bodě č. 1 říká, že: *Volnost pohybu hospodářského zvířete nesmí být omezována způsobem, který by mu působil utrpení. Ustájení musí umožnit hospodářským zvířatům bez obtíží uléhat, odpočívat, vstávat a pečovat o povrch svého těla a vidět na ostatní zvířata. Prostor pro ležení musí být pohodlný, čistý a s řádným odtokem tekutých odpadů a nesmí působit nepříznivě na hospodářská zvířata.*

Další zákon, který by rozhodně neměl být opomenut při zřizování prostorů určených pro chov koní je zákon o hnojivech č. 156/1998 a z něj konkrétně § 8 - Skladování hnojiv. Zde je nutné seznámit se především s bodem č. 4: *Hnojiva musí být skladována tak, aby nemohlo dojít ke znečištění vod. Do hnojiv nesmějí být vnášeny rizikové prvky nebo rizikové látky, které by mohly narušit vývoj kulturních rostlin nebo ohrozit potravní řetězec.*

Pro chov hiporehabilitačních koní není dáno žádné obecné doporučení. Způsob chovu a ustájení je tedy pro každého provozovatele volitelný v rámci právního systému České republiky.

3.2.2 Etologie a welfare koní

Pro to, abychom mohli mít koně v dobré psychické pohodě, je nutné znát jejich přirozené chování a potřeby, které vyplývají z původního volného stylu života před domestikací. V současné době neexistují původní stáda divokých koní. Existuje ale na světě mnoho míst, kde je možné pozorovat volně žijící stáda koní zdivočelých a sledovat tak jejich domestikací neovlivněný život. Následující informace shrnují výsledky studií, vzniklých na základě pozorování domestikovaných a zdivočelých koní a komparace jejich životního stylu. Z těchto informací je tedy vhodné vycházet při budování budoucího životního prostoru pro koně, tak aby bylo dosaženo jejich maximální možné životní pohody a dobrého psychického stavu, které jsou u koní využívaných v hiporehabilitaci nezbytně nutné.

Kůň je býložravec, který ve volné přírodě tráví 16–20 hodin denně příjmem potravy. Z toho vyplývá, že 40 % – 60 % jeho přirozené aktivity tvoří pasení. To je dáno především tím, že koňský žaludek je poměrně malý, ve srovnání s tím, jaké množství vláknité potravy musí denně přijmout a zpracovat (Yarnell et al. 2015). Při tomto způsobu příjmu potravy se navíc koně neustále pomalu pohybují. Z výzkumu chování zdivočelých koní vyplývá, že v průměru ujdou cca 6 kilometrů za den a pohybují se v prostoru o rozloze až 70 kilometrů čtverečních. Velikost prostoru a vzdálenost, kterou koně ujdou, ovlivňují klimatické podmínky, kvalita pastvy, vzdálenost mezi napajedly atd. (Rose-Meierhöfer et al. 2010).

Koně jsou zvířata žijící v menších skupinách s jasně stanovenou hierarchií. Hierarchicky výše postavení jedinci mají přednost u napajedel nebo při výběru spásaného porostu. Hierarchicky níže postavení jedinci tuto nadřazenost uznávají a uhýbají jim. To je třeba zohlednit při budování prostor ustájení, které budou koně sdílet. Například budovat napajedla dobře přístupná z více stran a ve volném prostoru. Stejně tak místa určená k podávání krmiva. Dále je vhodné místa určená k příkrmu umístit dostatečně daleko od sebe, aby nedocházelo ke stresování jednotlivých koní přílišnou blízkostí ostatních jedinců (Malschitzky et al. 2015).

Ve skupinách, kde nedochází k časté výměně jednotlivých koní, je hierarchie obvykle velmi stabilní. Vzájemné vazby jsou posilovány společnou hrou, odpočinkem či péčí o srst – takzvaným groomingem. Grooming má v koňských stádech nejen komfortní, ale i společenskou funkci. Snižuje napětí a posiluje vztahy mezi jednotlivými jedinci. Z toho vyplývá, že možnost sociálního kontaktu s jedinci stejného druhu je pro životní pohodu koní chovaných v zajetí velice důležitá (Jørgensen et al. 2011). Agresivní chování není běžným projevem v sociálně stabilní skupině koní. Projevy agresivity lze u koní nejčastěji pozorovat během vytváření hierarchického postavení jedinců. Ve chvíli kdy má každý jedinec jasně stanovenou svou pozici ve skupině, četnost vzájemných hrozeb a útoků se snižuje. Jasně stanovená sociální pozice tedy přispívá k psychické pohodě koní (Houpt & McDonnell 1993).

Welfare definuje, zda je zvířeti v zajetí umožněno svobodně naplňovat jeho základní životní potřeby a zda zvíře netrpí, ať už psychicky nebo fyzicky. Management chovu každého zvířete by měl vycházet ze znalostí jeho anatomie, fyziologie a z jeho celkových biologických potřeb. Díky těmto znalostem má být následně chov optimalizován tak, aby u chovaných zvířat docházelo k co nejmenšímu stresu (Hausberger et al. 2007).

V současné době je většina jezdeckých koní ustájena jednotlivě, v oddělených boxech. Velmi často tráví ve výběhu jen omezenou dobu, a i zde bývají drženi samostatně. Cílem takového chovu je usnadnění managementu a ochrana zdraví koní, protože se jejich majitelé nebo provozovatelé stávají bojí, že by se mezi sebou zvířata mohla vzájemně zranit. Individuální ustájení je proti tomu jistou prevencí. Pro zvíře, které ve volné přírodě tráví většinu času příjmem potravy a v úzkém sociálním kontaktu s ostatními jedinci svého druhu může být takový způsob ustájení velmi stresující (Sarafchi et al. 2013). Dalším trendem boxového ustájení bývá podávání krmiva pouze dvakrát denně. Tento management chovu koní není v souladu s jejich přirozeným způsobem života. Zaživací trakt koně je uzpůsoben k celodennímu příjmu vláknité potravy.

Domestikace tak koním přináší mnoho existenčních výhod, které jim usnadňují přežití, jako je ochrana před predátory nebo zajištění přísunu potravy a přístřeší. Zároveň jim ale ze života odebírá velkou část každodenní náplně, do které patří sociální chování, reprodukční chování nebo volný a neomezený pohyb (Goodwin 2002). V důsledku neumožnění koním projevit v zajetí jejich přirozené chování dochází u mnoha jedinců ke vzniku naučeného stereotypního chování (Sarrafchi et al. 2013).

Usnadnit koním život po boku člověka mohou napomáhat prvky obohacující prostředí, takzvaný enrichment. Jedná se o prvky, které poskytují zvířatům chovaným v zajetí určitou formu zábavy a vyplnění času. Navíc je vhodné, pokud prostřednictvím těchto prvků mohou zvířata naplnit potřeby vyplývající z jejich přirozeného životního stylu. Přítomnost prvků enrichmentu v prostředí snižuje pravděpodobnost vzniku stereotypního chování a zvyšuje psychickou pohodu chovaných jedinců (Jørgensen et al. 2011). Tyto prvky vyvolávají u koní zvědavost a zájem o ně. Může se jednat o různé hračky, drbadla, nebo zrcadla která u koní mohou snížit pocit samoty. Hračkou vyrobenou k tomuto účelu je například Equiball. Podávání krmiva v tomto míči mělo efekt při snížení projevů stereotypního chování u několika pozorovaných koní. Toto stereotypní chování vzniká u koní pravděpodobně v důsledku hladovění mezi ranní a večerní dávkou krmiva. U koní, kteří stereotypní chování nevykazují, je možné Equiball použít jako prevenci a jako prvek enrichmentu (Henderson & Waran 2001).

3.3 Zapsaný spolek Isar

Isar je zapsaný spolek, specializující se na poskytování hipoterapie dětem v rané péči s nervosvalovými onemocněními. V současné době funguje se specializovaným lidským týmem a dvěma koňskými terapeutky. Mezi činnosti spolku patří především poskytování komplexní terapeutické péče klientům se speciálními potřebami, především v oblasti

hiporehabilitace a fyzioterapie, spolupráce s ostatními subjekty se stejným nebo souvisejícím zaměřením, na národní i mezinárodní úrovni. Vzdělávání odborné i laické veřejnosti formou seminářů, přednášek a prezentace činnosti na kongresech, konferencích a sympoziích; a realizace projektů směřujících k rozvoji celostních přístupů v rámci komplexní rehabilitační péče (Isar - hipoterapie 2020).

3.3.1 Historie zapsaného spolku Isar

Spolek Isar byl založen v roce 1997 jeho současnou ředitelkou Mgr. Šárkou Smíškovou, tehdy jako občanské sdružení provozující hipoterapii. Několik následujících let fungoval v pronajatých areálech a s pronajatými koňmi, kteří byli většinou využíváni primárně k jezdeckým účelům. Mezi lety 2000 a 2010 nebyl samotný spolek aktivní, Mgr. Smíšková se hipoterapii věnovala formou pracovního úvazku na socioterapeutické farmě Psychiatrické nemocnice v Praze Bohnicích a sbírala zkušenosti nejen v hipoterapii, ale i dalších oborech hiporehabilitace, kterými jsou v psychiatrii psychoterapie pomocí koní a aktivity s využitím koní pro oblast speciální pedagogiky (Isar – hipoterapie 2020).

Na podzim roku 2010 došlo k revitalizaci spolku s již stálým týmem pracovníků. Mgr. Šárkou Smíškovou jako ředitelkou a fyzioterapeutkou a její dcerou, Bc. Barborou Kulhavou jako trenérkou a ošetřovatelkou hiporehabilitačních koní. Tehdy spolek zakoupil i svého prvního koně, jehož veškerý výcvikový plán a pracovní režim byl od toho okamžiku přizpůsobený potřebám hipoterapie.

Spolek Isar následujících devět let fungoval prostřednictvím nájemních vztahů v komerčních jezdeckých areálech. Podmínky provozu hipoterapie, zázemí, které mohl spolek využívat a další náležitosti odlišné od ustájení běžných jezdeckých koní v soukromém vlastnictví měl vždy ošetřené smluvně. Zázemí ale nebylo nikde ideální. Provoz často komplikovala nedostatečná bezbariérovost, nevhodné zázemí pro potřeby klientů, nedostatečný klid a soukromí, kterým je provoz hipoterapie podmíněn a v neposlední řadě se jednalo i nepochopení nároků na chov hiporehabilitačních koní ze strany majitelů pronajatých prostor. Ve snaze získat pro svou práci co nejlepší zázemí, změnil spolek během devíti let své působiště čtyřikrát a Isar tak měl dobrou příležitost, vytvořit si jasnou představu o vyhovujícím zázemí pro práci v hiporehabilitaci i o nárocích na ustájení a péči o koně, přinášející pro terapii ty nejlepší výsledky. Výsledkem byl plán vybudování vlastního hiporehabilitačního areálu na základě získaných zkušeností z praxe (Smíšková 2021).

3.3.2 Klientela zapsaného spolku Isar

Klientela Isar z. s. je tvořena výhradně dětskými pacienty. Jedná se o děti s rizikovou porodní anamnézou, předčasně narozené děti, děti s vývojovými vadami v oblasti centrálního nervového systému či v systému pohybovém, děti s poruchou pohybového vývoje, která se projeví v prvním roce života a má zásadní vliv na rozvoj motorických dovedností. Prostřednictvím zařazení hipoterapie do komplexní rehabilitační léčby těchto dětí dochází k zásadnímu ovlivnění rozvoje či korekce jejich pohybového vývoje. U těžších diagnóz, kde předpokládáme opožděný, nebo abnormální pohybový vývoj dochází k jeho usměrnění

fyziologickým směrem. Jedná se o diagnózy typu dětská mozková obrna, nervosvalová onemocnění, nevyvinutí centrálních či periferních částí nervového či pohybového systému (vrozené vývojové vady), nedostatek okysličení mozku nebo krvácení do něj v době těhotenství či při porodu nebo poúrazové stavy (tonutí apod.).

Isar navazuje svou prací na léčbu zdravotnických zařízení a to v současné době již zcela přímo, se všemi klienty pracuje ve fyzioterapeutické praxi hlavní terapeutka Isar z. s. Mgr. Šárka Smíšková. Je tak zajištěna přímá kontinuita poskytované péče na nejvyšší možné úrovni. Tento model má nespornou výhodu v možnostech vysoké individualizace terapeutické aktivity jak pro klienta – dítě, tak pro jeho rodinu. Terapeutické postupy jsou zacíleny tak, aby aktivity v hiporehabilitačním centru přímo navazovaly a vhodně doplňovaly terapii v domácích podmínkách i ve zdravotnickém zařízení (Smíšková 2021).

Pro terapii pacientů s výše uvedenými obtížemi má zásadní význam ovlivnění senzomotorické integrace, tj. propojení jeho vjemů smyslových s vjemy pohybovými. U dítěte s nějakým problémem (pohybovou poruchou) tak, aby uměle navozené vstupy, které přijímá, odpovídaly fyziologii člověka. Z hlediska efektivity takové terapie je dále zapotřebí, aby centrální systém jedince s poruchou byl osloven vjemy senzitivními i pohybovými současně. Hipoterapie je sama o sobě jednou z nejefektivnějších metod fyziologické stimulace jak smyslových, tak pohybových vjemů. Ve fyzioterapii neexistuje jiná známá možnost navození pohybových impulzů lidské chůze, při které se zároveň děje vše, co k ní patří, tedy tlak na opěrné body (při poloze v sedu na sedací hrboly), trojrozměrný pohyb v prostoru, optická akceptace pohybu vpřed v korelaci se sluchovou analýzou a aktivací statoakustického centra a další specifické vjemy dle konkrétního prostředí. Pánev se při terapii pohybuje kopírováním pohybu koňského hřbetu a vykazuje stejné parametry pohybu, jako při normální chůzi (Dvořáková et al. 2005).

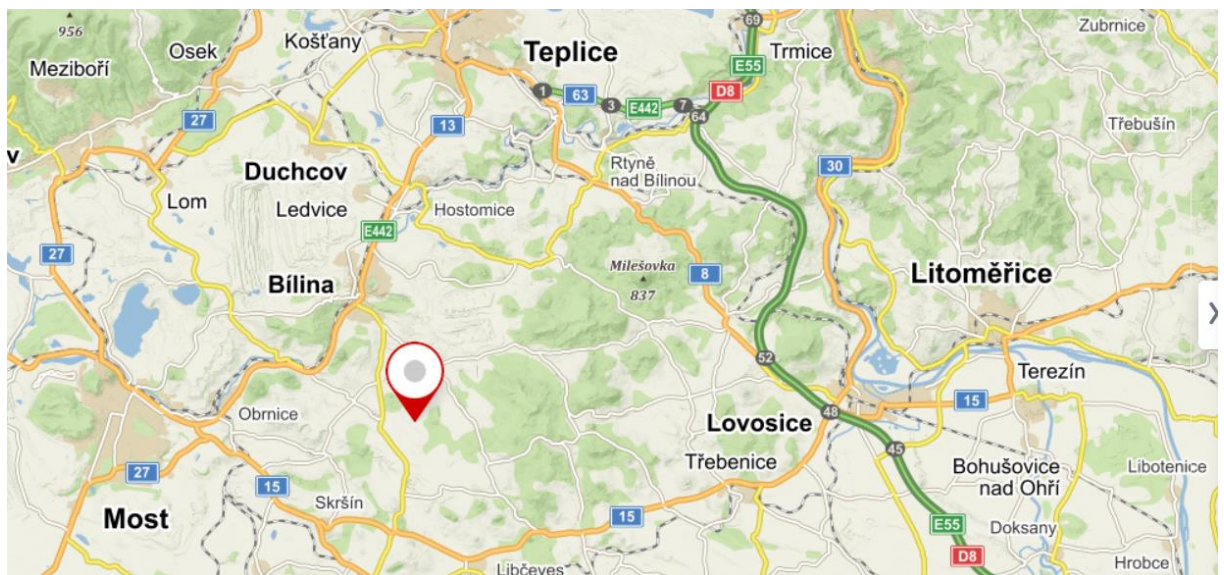
Jako doplněk hipoterapie je vhodné zařazení další stimulace senzomotorický v lokacích, které jsou vstupní branou informací do lidského těla, tedy plosek nohou a dlaní. V nich je umístěno velké množství sensorických receptorů. Ideální časování je před hipoterapií. Dochází tím k aktivaci systému a jeho přípravě na příjem motorických vstupů. Aktivuje se limbický systém a uložení engramů (motorických paměťových stop) a všech souvislostí do aktivovaného centrálního nervového systému je pro organizmus snazší. Aktivací sensorických receptorů tak otvíráme vstup pro senzomotorickou integraci v průběhu hipoterapie. V praxi to znamená využití senzomotorického chodníku pro plosku či rozlišování nestandardních povrchů a předmětů rukou (koňská srst, hříva, hlazení osvalených částí těla koně ve srovnání s kopytem či hlavou, kontakt s nozdrami koně, u větších dětí práce pomůckami při čištění srsti, splétání hřívy apod.). Vrcholem této aktivace, přípravy, je pak samotná stimulace pohybu, tedy jízda na koňském hřbetu (Smíšková 2021).

4 Zhodnocení podkladových údajů

V této kapitole popsána stručná charakteristika prostředí, ve kterém bude areál vybudován. Je zde popsána lokalita, historie prostředí a informace o současné infrastruktuře obce. Dále je zde shrnuto, proč byla pro umístění areálu vybrána právě tato lokalita.

4.1 Charakteristika prostředí

Obec Tvrdín se nachází v Ústeckém kraji a je místní částí obce Hrobčice. Leží zhruba 3 kilometry jihovýchodně od Hrobčic, v chráněné krajinné oblasti České středohoří, mezi Mrzlickým kopcem a vrchem Benediška. Rozkládá se v nadmořské výšce 350–370 m n. m. Tvrdín je také název katastrálního území o rozloze 2,26 km. Obcí protéká potok Syčivka, který náleží do povodí Ohře.

Obrázek 1. Poloha lokality

(zdroj: <https://mapy.cz/zakladni?x=13.8686065&y=50.5412687&z=11&source=ward&id=3252>)

Tvrdín je relativně malou obcí. V roce 2009 zde bylo evidováno 17 adres, v roce 2013 zde trvale žilo 27 obyvatel. Obec je zásobena vodou ze skupinového vodovodu Hrobčice z pramenišť Bílina I a II, Červený Újezd a Mukov. Na vodovod je napojeno 90 % obyvatel, zbylých 10 % je zásobeno individuálně domovními studnami. V obci není zvedena kanalizace. Zhruba 30 % odpadních vod je zachycováno v septicích s následným vsakováním, 30 % odpadní vody je vypouštěno ze septiků do povrchových vod, 30 % odpadních vod se akumuluje v bezodtokových jímkách, které vyváží ČOV Bílina a 10 % odpadních vod vypouští obyvatelé na pole.

4.1.1 Historie prostředí

První písemné zmínky o Tvrdínu se objevují v roce 1454. Původní název byl Gwardin a převážná většina jeho obyvatel byla německé národnosti a živila se zemědělstvím. Po druhé světové válce bylo německé obyvatelstvo odsunuto a nahrazeno českými osídlenci.

Původně stála na kruhové návsi kaplička, vysvěcená sv. Antonínu, rybníček a požární zbrojnice. To vše bylo odstraněno při výstavbě nové silnice, která nyní vede napříč obcí.

V roce 1948 bylo v obci založeno JZD, které v roce 1958 přešlo do Státního statku. Po roce 1989 byl Státní statek zrušen a zemědělská výroba začala ustupovat.

Zajímavostí na území Tvrdína jsou vzácně dochovalá pilířková Boží muka pocházející pravděpodobně z první poloviny 19. století. Záznamy o jejich vzniku se bohužel nedochovaly. Z původního havarijního stavu byla v roce 2011 rekonstruována z prostředku Ministerstva pro místní rozvoj a Obce Hrobčice (Obec Hrobčice 2020).

4.1.2 Výběr lokality

Při výběru lokality bylo zohledňováno několik faktorů. Vzhledem k nedostatečným finančním prostředkům zapsaného spolku bylo rozhodnuto, že areál bude financován prostřednictvím hypotečního úvěru, sjednaného Šárkou Smíškovou a Barborou Kulhavou. Členky spolku tuto nemovitost zakoupí pro své soukromé účely a část prostor zde bude upraveno pro účely provozu hiporehabilitace, konkrétně hipoterapie. Současné udržení chodu spolku v původním sídle nedaleko Prahy a výstavbu nového areálu v úplně jiné lokalitě by nebylo z organizačních a finančních důvodů možné. Proto bylo rozhodnuto, že bude nutné najít takovou nemovitost, která bude po drobných a finančně nenáročných úpravách ihned k nastěhování. Z toho vyplývá, že nebude možné vybudovat areál na zelené louce.

S ohledem na vysoké ceny nemovitostí v okolí Prahy se spolek rozhodl, že své působení definitivně přesune mimo hlavní město i mimo Středočeský kraj. Členky spolku pochází z Ústeckého kraje, kde mají rodinné vazby. Další podmínkou bylo přesunout působiště spolku do přírody, s dobrou dostupností luk a lesů, které jsou vhodné pro provoz hiporehabilitace i pro tréninkové či rekreační aktivity koní. Zároveň bylo však nutné vybírat lokalitu v blízkosti větších měst s hustším zalidněním, ale ne vysoko v horách, s ohledem na dobrou celoroční dostupnost areálu pro klienty. Na základě výše uvedených podmínek bylo rozhodnuto hledat nemovitost v oblasti Českého středohoří, ideálně na okraji některé z menších vesnic v lokalitě CHKO České středohoří.

Co se týče konkrétní podoby nemovitosti, bylo nutné najít takovou stavbu, ve které by bylo možné zřídit dvě samostatné bytové jednotky, zázemí pro klienty, prostor potřebný pro provoz hipoterapie, zázemí pro koně, sklad krmiv a sklad materiálu. Vzhledem k poměrně vysokým nárokům na podobu nemovitosti byl z mnoha prohlížených objektů vhodný pouze jeden, nacházející se právě v obci Tvrdín.

5 Vlastní projekt

V následující kapitole se práce zabývá režimem, v jakém bude probíhat provoz hiporehabilitace a návrhem budoucí podoby areálu, která z tohoto režimu vyplývá. Jsou zde popsány jednotlivé části areálu. Je zde vysvětleno, jakou budou plnit funkci a jak budou s ohledem na to zařízeny a vybaveny objekty areálu.

5.1 Popis provozu hipoterapie v zapsaném spolku Isar

Jak bylo již zmíněno v části literární rešerše, hiporehabilitace není v České republice nijak ukotvená zákonem. Existují určitá obecně platná pravidla pro to, jak by měl její provoz vypadat, ale ve výsledku je provoz velmi individuální záležitostí každého jednotlivého subjektu.

Areálů zaměřených pouze na provoz hiporehabilitace není v současné době mnoho. Důvodem pro to mohou být vysoké finanční náklady spojené s provozem kvalitní hiporehabilitace a nedostatečná rentabilita těchto investic. Komerční využití jezdeckých areálů přináší vždy jejich provozovatelům vyšší zisky. Spoléhat na příjmy z provozu hiporehabilitace je navíc rizikové v tom ohledu, že klienti se zdravotním znevýhodněním nepředstavují jistý pravidelný příjem. Vzhledem k jejich zdravotnímu stavu může kdykoliv dojít k nečekanému dlouhodobému výpadku z terapie a tím i k výpadku příjmu poskytovatele. Koordinace plynulého a pravidelného provozu a komunikace s jednotlivými klienty je psychicky i časově náročná. Tyto nevýhody se například u poskytování ustájení soukromým majitelům koní celkem minimalizují, ačkoliv i zde jsou jistá rizika. Provoz hiporehabilitace má vysoké nároky i na odborné znalosti a dovednosti pracovníků. To je další problém, který v případě poskytování ustájení odpadá, s ohledem na to, že na pozici ošetřovatele koní je možné po zaučení přijmout téměř kohokoliv. Rizika přijetí zodpovědnosti za ustájeného koně se dají minimalizovat dobře upravenou smlouvou o poskytování služby, zatímco rizika, která plynou z přijetí zodpovědnosti za handicapovaného klienta během hipoterapie jsou velká a je nutné si je dobře uvědomovat. Zapsaný spolek Isar provozuje hiporehabilitaci jako svou hlavní činnost posledních deset let v pronajatých prostorách jezdeckých areálů. Na základě toho předpokládá, že i v rámci vlastního malého areálu bude tato činnost finančně udržitelná.

Spolek Isar není v současné době členskou organizací České hiporehabilitační společnosti. Ani po přesídlení a zahájení provozu v novém areálu není toto členství v plánu. V minulosti spolek Isar byl členem ČHS, ale z této spolupráce pro něj neplynuly žádné zásadní benefity. V roce 2012 spolek ukončil spolupráci s ČHS mimo jiné i z důvodu odlišných profesních postojů k provozu hiporehabilitace. Po zahájení provozu v areálu v obci Tvrdín se spolek Isar stane členskou organizací mezinárodní organizace HETI. Členství v této nadnárodní organizaci přinese spolku Isar pravidelný kontakt se zahraničními organizacemi, informace o celosvětovém vývoji oboru a náhled do různých zahraničních praxí a postupů.

Hipoterapeutické ježdění v novém působišti spolku bude probíhat mimo samotný areál. Tak tomu bylo i v minulosti, v předchozích působištích spolku. Důvodem pro to je fakt, že pro hipoterapii se snažíme volit rovné, dlouhé trasy. Délka terapeutické jednotky jednoho klienta se pohybuje v časovém rozmezí 10-20 minut a bylo by obtížné takovou trasu v rámci areálu najít. Klienti proto budou na koně nasedat v areálu, následně se bude vyjíždět ven z areálu na určenou trasu, která bude končit opět na dvoře areálu sesednutím klienta z koně. Budoucí nové působiště spolku umožňuje svou polohou využít hned několik takových tras. Dvě z nich vedou po polních a lučních cestách. Jedna cesta vede po vrstevnici a je díky tomu rovná. Tato trasa je vhodná pro začínající klienty nebo klienty s těžším zdravotním postižením. Druhá trasa vede terénem, z kopce i do kopce a je proložená několika rovnými úseky. Jízda v terénu je z hlediska

působení na klienta obtížnější a intenzivnější. Tato trasa bude tedy vhodná pro pokročilé klienty. Tyto luční a polní cesty vedou přes soukromé pozemky jednoho majitele. Spolek Isar již tohoto majitele pozemků kontaktoval a má smluvně povoleno cesty pro účely hipoterapie využívat. Poslední cesta, která bude v budoucnu pro hipoterapii využívána je veřejná. Jedná se o asfaltovou turistickou cestu, na které je zákaz vjezdu pro motorová vozidla. Tato cesta bude přednostně využívána v období dešťů, kdy budou polní a luční cesty rozbahněné a kluzké a v důsledku toho nebude možné se po nich plynule a bezpečně pohybovat.

Za dobu svého působení došel spolek Isar k současné podobě organizace provozu, která bude v následujících odstavcích popsána, protože budoucí zařízení a podoba areálu vychází z potřeb tohoto provozu.

5.1.1 Ambulantní provoz

Ambulantní provoz bude probíhat souběžně se školním rokem, tedy vždy od začátku září do konce června. Spolek Isar zaměřuje svou činnost na poskytování terapie dětem se zdravotním znevýhodněním. Klienti (děti v doprovodu svých zákonných zástupců) budou docházet na terapii pravidelně dvakrát v týdnu, po dobu ideálně alespoň tří měsíců. Z předešlé praxe ovšem vyplývá, že naprostá většina klientů dochází na terapii dlouhodobě, někteří i několik let. Pro optimální průběh terapie je vhodné, aby klient dorazil na místo s dostatečným časovým předstihem a měl tak možnost se aklimatizovat v prostředí a na nadcházející terapii se dobře naladit. K tomu je nutné nabídnout klientům odpovídající zázemí. Terapie bude probíhat čtyři dny v týdnu, a to v pondělí, úterý, čtvrtek a pátek. Středa, sobota a neděle budou dny vyhrazené na odpočinek a tréninkové aktivity koní. Ve středu dále budou probíhat individuální vstupní a kontrolní vyšetření klientů. Za jeden den provozu bude odvedeno 12 terapeutických jednotek, šest dopoledne a šest odpoledne. Terapeutická jednotka trvá 25 minut a zahrnuje přivítání a kontakt s koněm, jízdu na koni, hlazení a krmení koně na závěr terapie. Doba jízdy jednotlivých klientů je individuální, závislá na jejich fyzických schopnostech a určuje ji vždy terapeut.

Spolek Isar již 7 let funguje ve stálém týmu složeném ze dvou koní, trenérky koní a fyzioterapeutky. Z těchto čísel tedy vyplývá, že celková kapacita spolku bude 24 klientů. Klienti budou rozděleni do dvou skupin. Jedna skupina bude docházet na terapii v pondělí a ve čtvrtek, druhá v úterý a v pátek. Díky tomu bude mít každý klient terapii rovnoměrně rozložené do celého měsíce. Každý klient bude mít přidělený stálý čas, kdy bude v určené dny na terapii docházet. Časy budou klientům přidělovány po vzájemné dohodě. Při výběru času bude nutné zohlednit denní režim klienta a jeho fyzické schopnosti. Každý kůň vykazuje jiný pohybový stereotyp. Díky tomu je pro některé klienty vhodný například jen jeden z koní. Využitelnost koní z tohoto hlediska lze rozšířit dobrým tréninkem – koně se učí upravit tempo a razanci kroku dle požadavků terapeuta.

Každý kůň bude pracovat ve dvou terapeutických blocích denně, v jednom dopoledne a v jednom odpoledne. Jeden terapeutický blok bude tvořen třemi po sobě jdoucími terapiemi. Mezi jednotlivými bloky budou mít koně volno. Pro každého koně je určený váhový limit,

zohledňující fakt, že břemeno tvořené člověkem s fyzickým znevýhodněním je pro koně obtížnější nést, než břemeno tvořené zdravým člověkem. Doporučené maximální zatížení koně je 20 % jeho tělesné váhy. Spolek Isar má maximální váhu klienta stanovenou jako 10 % tělesné hmotnosti svých koní, tedy 50 kg na každého koně. Limit nosnosti koní je pro klienty snížený na 10 % tělesné váhy koní s ohledem na fakt, že většina klientů spolku Isar trpí nějakým tělesným handicapem a s vlastní vahou nepracuje tak, jako zdravý člověk. Pro koně je tedy mnohem obtížnější nést takového jezdce.

Terapie pro koně není fyzicky náročná. Vzhledem k maximálním nárokům na poslušnost koní je však pro zvířata tato aktivita náročná psychicky. Kůň musí držet zvolené tempo kroku, musí jít rovně a plynule, musí být zvyklý na různé rušivé podněty z okolí a nereagovat na ně. Nesmí se během terapie lekat nebo plašit, aby byla terapie pro klienty bezpečná. Během provozu spolku Isar byl optimální počet po sobě jdoucích klientů na jednoho koně stanoven právě na tři a to z toho důvodu, že při po sobě jdoucím čtvrtém klientovi v řadě velmi často docházelo ke zhoršenému chování koní, horší pozornosti, snížené ochotě ke spolupráci a zvýšené reaktivitě na podněty z okolí. Na základě všech výše uvedených informací bude následně sestaven pravidelný harmonogram, jehož reálnou podobu v praxi znázorňuje Tabulka 1.

Tabulka 1. Denní harmonogram provozu hipoterapie

	Kůň 1	Kůň 2
Klient 1	09.00 – 09.25	VOLNO
Klient 2	09.25 – 09.50	
Klient 3	09.50 – 10.15	
PAUZA NA VÝMĚNU KONÍ		
Klient 4	VOLNO	10.25 – 10.50
Klient 5		10.50 – 11.15
Klient 6		11.15 – 11.40
POLEDNÍ PAUZA		
Klient 7	13.00 – 13.25	VOLNO
Klient 8	13.25 – 13.50	
Klient 9	13.50 – 14.15	
PAUZA NA VÝMĚNU KONÍ		
Klient 10	VOLNO	14.25 – 14.50
Klient 11		14.50 – 15.15
Klient 12		15.15 – 15.40

5.1.2 Letní intenzivní provoz

Na základě zkušeností z předchozích působišť se forma ambulantního provozu jeví v době letních prázdnin jako nevýhodná. Klientské rodiny odjíždí na dovolené, tráví léto ve svých rekreačních objektech nebo odvázejí své děti na hlídání k příbuzným, z důvodu výpadku škol, školek a denních stacionářů. Tím by docházelo k častým absencím a k rozpadu běžného

harmonogramu. Letní provoz bude proto organizován formou takzvaných intenzivních týdnů, kdy budou během července a srpna vypsány tři šestidenní bloky terapií. Každý den bude mít stejný časový harmonogram, ve kterém si klient může rezervovat jeden nebo dokonce dva časy. V případě využití možnosti dvou terapií denně je vhodné, aby mezi jednotlivými terapiemi měl klient alespoň hodinu rozestup určený k relaxaci. Zde je možné využít rozdílného pohybového stereotypu koní a nastavit harmonogram tak, aby klient absolvoval jednu terapii denně na jednom koni a druhou na druhém, za předpokladu, že jsou pohybové stereotypy obou koní pro daného klienta vhodné.

Klienti se budou moci přihlásit do kteréhokoliv ze tří bloků a budou moci absolvovat jeden, dva nebo všechny tři bloky terapií během letních prázdnin. Termíny letních intenzivních terapeutických bloků budou stanovené vždy s dostatečným předstihem, ideálně do konce měsíce března, aby měli klienti možnost plánovat své letní aktivity s ohledem na terapie. Rezervace míst v harmonogramu bude spuštěna vždy k určitému datu a určité hodině prostřednictvím emailu. V emailu bude moci klient specifikovat své požadavky na čas a počet terapeutických jednotek za den. Těmto požadavkům bude následně vyhověno přednostně podle pořadí, v jakém spolek přihlašovací emaily obdrží, ale s ohledem na terapeutické potřeby přihlášených. Konečné rozhodnutí o zařazení klienta a přidělení času terapie bude vždy v kompetenci spolku Isar.

Intenzivní blok bude mít kapacitu 12 terapeutických jednotek denně. Klienti přihlášení po vyčerpání kapacity bloku budou zařazeni na seznam náhradníků opět v tom pořadí, v jakém spolek obdrží jejich emailové přihlášky. Platba za každý intenzivní terapeutický blok bude muset být uhrazena nejdéle 30 dní před začátkem bloku na bankovní účet spolku. Do stejného termínu bude muset být spolku doručena závazná přihláška na tento intenzivní terapeutický blok. Do té doby bude také možné se z intenzivního bloku odhlásit bez storno poplatku. Při zrušení účasti ve lhůtě 10–30 dní před začátkem intenzivního bloku se bude klient v přihlášce zavazovat k uhrazení storno poplatku 50 % z ceny bloku. Při zrušení účasti v intenzivním terapeutickém bloku 3–10 dnů před jeho začátkem se bude klient zavazovat v přihlášce k uhrazení storno poplatku ve výši 75 % ceny bloku. V případě zrušení účasti na intenzivním bloku 3 a méně dní před jeho začátkem nebo v jeho průběhu nebude mít nárok na vrácení poplatku. Klienti budou mít v případě neúčasti na intenzivním terapeutickém bloku možnost najít za sebe náhradníka ve stejné váhové kategorii.

Intenzivní bloky budou rovnoměrně rozloženy do období letních prázdnin tak, aby vznikl dostatečný odstup mezi nimi a zároveň odstup od ambulantního provozu. To proto, aby měli koně šanci si od psychicky náročných terapií odpočinout. Denní harmonogram letních intenzivních bloků bude odpovídat harmonogramu v Tabulce 1.

5.1.3 Další aktivity poskytované spolkem Isar veřejnosti

Další variantou služby bude intenzivní vícedenní pobyt. Tato služba bude poskytována během letního období vždy pouze jedné klientské rodině v jednom termínu. Služba bude zahrnovat ubytování v areálu, hipotereapii poskytovanou několikrát denně, kombinovanou

s intenzivní fyzioterapií. Délka pobytu, četnost a rozložení terapií bude sjednána individuálně podle potřeb a schopností klienta. Půjde o nadstavbovou službu, která nebude součástí pevného rehabilitačního harmonogramu.

Další aktivitou nabízenou pro klienty, ale i pro ostatní veřejnost, budou vzdělávací semináře, organizované spolkem. Ty budou svým obsahem určené buď pro rodiče dětí se zdravotním znevýhodněním nebo pro odborníky, kteří mají zájem hiporehabilitaci poskytovat či už ji poskytují – terapeuti, ale i trenéry koní. Semináře pro rodiče dětí budou teoretické, jednodenní. Nebudou zaměřené pouze na hiporehabilitaci, ale na komplexní péči o osoby se speciálními potřebami. Semináře pro odborníky poskytující hiporehabilitaci budou dvoudenní a jejich součástí budou i praktické ukázky práce v zapsaném spolku Isar.

5.2 Popis managementu chovu koní v zapsaném spolku Isar

Během posledních deseti let vystřídal spolek Isar několik působišť a s nimi i několik různých typů ustájení koní. Koně byli ustájeni v oddělených boxech, v oddělených boxech s možností vstupu do samostatného paddocku, skupinově v menším výběhu s přístřeškem i pastevně s trvalým přístupem k senu.

Jako nejefektivnější pro dobrou psychickou pohodu koní se rozhodně ukázalo být skupinové pastevní ustájení. Oproti boxovému ustájení byli koně ustájeni skupinově a volně při práci klidnější, kontaktnější a méně vzrušiví. Možnost volného pohybu a neomezených sociálních vazeb s jedinci stejného druhu se ukázala jako velmi prospěšná.

Po přesunutí koní do systému pastevního ustájení došlo i k výraznému snížení výskytu kolikových onemocnění. Stejně tak se snížil počet zranění pohybového aparátu. K těm docházelo často po vypuštění koní z boxů do výběhů, kde nerozpohybovaní koně běhali z radosti z volného prostoru. Toto chování téměř vymizelo ve chvíli, kdy měli koně tento volný prostor k dispozici neomezeně. Kompenzace nedostatečné pastvy v podobě trvalého přístupu k senu ovšem vedla u koní k nadváze, která není vhodná pro pohybový aparát ani pro celkový zdravotní stav koní.

Na základě výše uvedených poznatků budou koně ustájeni volně, a to v prostoru, který lze podle aktuální potřeby a situace rozdělit na několik menších celků. Koně tak budou mít možnost využívat přirozený stín stromů, trávit čas mimo stáj podle vlastní potřeby, odpočívat na různém povrchu jako je písek, stájová guma nebo tvrdá zem ve výběhu. Krmení koní bude probíhat několikrát za den v malých dávkách tak, aby časový interval mezi jednotlivým krmením nebyl delší než 4 hodiny. V období od jara do podzimu budou koně určitou část dne trávit na travnaté pastvině, kde budou mít možnost přirozeně přijímat potravu. Poslední krmná dávka sena bude koním podávána v deset hodin večer. Tato dávka bude umístěna ve speciálních sítích na seno s malými otvory, které zajistí pomalý příjem potravy. Bude se jednat dávku o hmotnosti 6-8 kg podle ročního období. Celková denní dávka sena na jednoho koně bude 8-12 kg dle ročního období. Smyslem tohoto stylu přidělu krmiva na noc je, aby seno vydrželo koním co nejdéle a interval mezi posledním večerním krmením a prvním ranním krmením byl opět co nejmenší.

Každý den bude odklizen hnůj nejen ze stáje ale i z výběhů a z pastviny v době jejího užívání. Hnůj bude vyvážen do obecního kontejneru na bioodpad, který je umístěný na okraji obce. Jedná se o velký plechový kontejner, který je všem obyvatelům obce celoročně k dispozici. Jeho vyvážení zajišťuje na vlastní náklady obec jedenkrát týdně. Hnůj z areálu bude do tohoto kontejneru vyvážen na základě předchozí dohody s obecním úřadem.

Psychická pohoda koní je pro jejich využití v hipoterapii velmi důležitá, v prostoru stáje a výběhu proto budou instalovány prvky obohacující prostředí koní, neboli prvky enrichmentu. Ty poskytují koním chovaným v zajetí zábavu a vyplnění volného času. Jedním z nich bude takzvaný drbací strom. Péče o srst je pro koně důležitou součástí jejich přirozeného života. Obzvláště v období výměny srsti se koně drbou o různé vybavení stájí a zbavují se tak staré zimní srsti. Jako drbací strom bude využitý kmen ořechu ve výběhu koní. Na kmen budou připevněné rýžové kartáče a plastové rohože s vysokým chlupem v různých výškách tak, aby vytvořily souvislé plochy, o které se koně budou mít možnost chodit otírat. Takový strom byl ve výběhu koním instalován už v předchozím ustájení a byl koňmi hojně využíván.

Dalším prvkem enrichmentu bude velký míč na seno Equiball. Jedná se o plastový míč s otvory, do kterého je možné umístit seno. Koně pak chodí po výběhu, pohybují míčem, koušou do něj, kopou ho před sebou a z míče buď seno postupně vypadává na zem, nebo ho koně mohou vykusovat přímo z jednotlivých otvorů. Tato hračka bude koním poskytována místo jedné dávky krmiva v době, kdy nebudou mít možnost pastvy. Protože koně ve volné přírodě tráví většinu času příjmem potravy, může pro ně být ustájení s režimem přidělování krmiva jen několikrát za den frustrující a deprivující. Následně může docházet ke vzniku některých forem naučeného chování, jako je například klkání. Díky tomuto prvku enrichmentu můžeme potravní deprivaci částečně předcházet. Snaha získat seno z míčů koně zabaví, a zároveň jim krmná dávka vydrží delší dobu, než kdyby jim bylo seno podané klasicky (Henderson & Waran 2001).

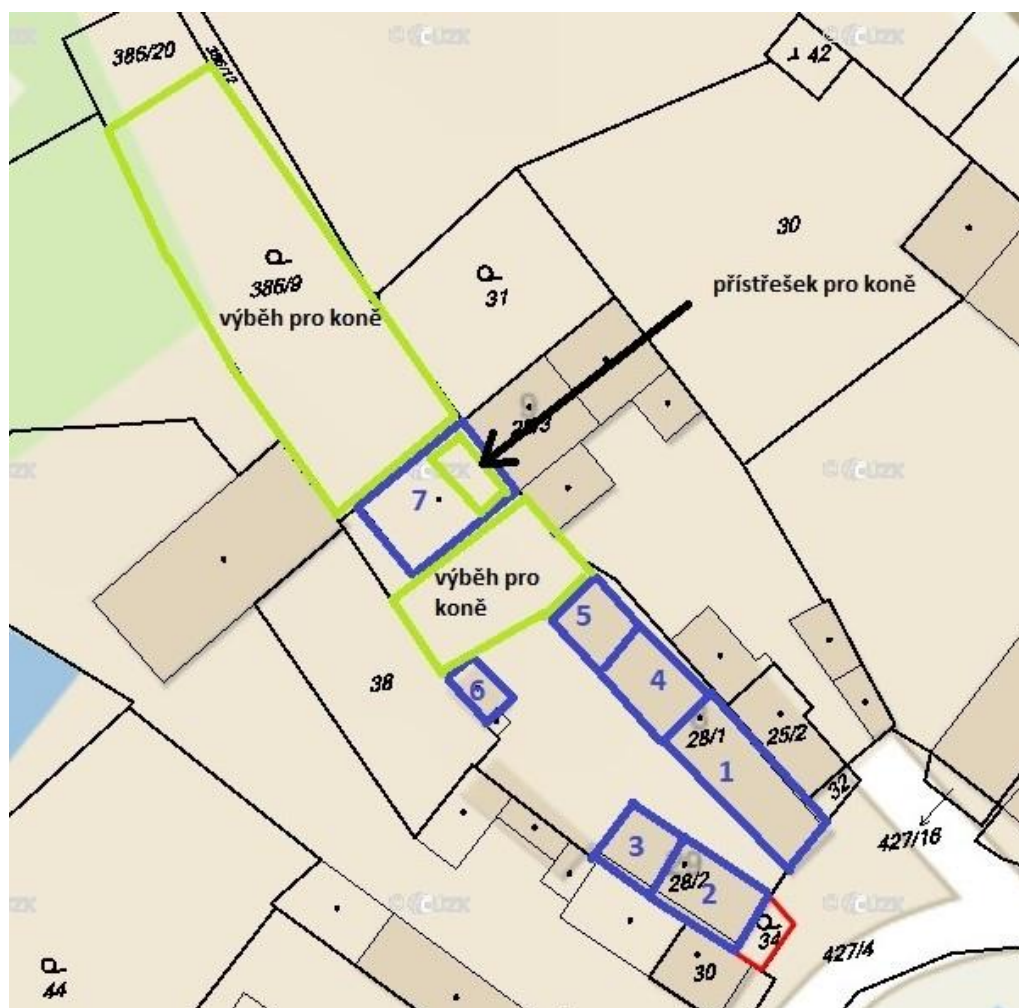
Protože se na chov koní vztahuje evidenční povinnost podle plemenářského zákona (zákon č. 154/2000 Sb.), bude nutné zaevidovat nově vzniklý areál jako hospodářství u státního zemědělského intervenčního fondu. Ten zanese prostor určený pro koně do systému LPIS. Následně bude nutné registrovat spolek Isar jako chovatele koní v registru Českomoravské společnosti chovatelů.

5.3 Popis areálu a jeho jednotlivých částí

Celý objekt je sestavený z několika budov, které společně vytvářejí prostor uzavřeného dvora, do kterého se vstupuje hlavní bránou z návsi vesnice. Obrázek 2 znázorňuje rozmístění jednotlivých funkčních celků a budov, které jsou na obrázku vyznačené modře. Budovy označené na obrázku čísly 1 a 2 jsou obytné domy, které budou fungovat jako soukromé prostory pro dvě rodiny provozující hiporehabilitační středisko. Těmito budovami se práce nadále nebude zabývat, protože jejich vybavení a provoz se provozu hiporehabilitačního střediska nijak netýkají.

Budova označená číslem 3 bude fungovat jako vyšetřovna a posluchárna. Tento víceúčelový prostor bude určený pro práci fyzioterapeuta při kontrolních a vstupních

vyšetření klientů a zároveň pro vzdělávací a osvětové aktivity, provozované spolkem Isar. Číslem 4 je označené zázemí pro provoz hiporehabilitace – sedlovna, sklad hiporehabilitačních pomůcek, sklad a přípravná jadrných krmiv. Sklad objemového krmiva je označený číslem 5. Budova číslo 6 bude celá fungovat jako zázemí pro klienty hiporehabilitace. Celý dvůr uzavírá na konci budova číslo 7 – bývalá stodola, která v současné době není zastřešená. Má ale zachovalé obvodové zdi. V té bude vestavěný přístřešek pro koně a přímo na ní budou navazovat výběhy pro koně, označené na obrázku zeleně. Veškeré prostory určené pro pohyb a pobyt klientů budou bezbariérové.

Obrázek 2. Grafické znázornění rozmístění budov

5.3.1 Vyšetřovna a posluchárna

Jedná se prostor o ploše 55 m², který původní majitelé využívali jako skladiště. Je zde betonová podlaha a zavedená elektřina a voda. V rohu místnosti je malý prostor, kde je umyvadlo a toaleta. Zapsaný spolek Isar má v plánu organizovat zde do budoucna vzdělávací programy jak pro rodiny s dětmi s handicapem, tak i pro pracovníky v hiporehabilitaci. Takové aktivity zde budou probíhat v době, kdy spolek neposkytuje hiporehabilitaci svým ambulantním klientům. Výjimkou mohou být praktické ukázky provozu související s přednášeným tématem. Vzdělávací aktivity a přednášky jsou plánované pro maximální počet 15 posluchačů. Na betonovou podlahu bude položen zátěžový koberec, posluchárna bude vybavena konferenčními

židlemi pro posluchače, několika stoly na odkládání věcí a pomůcek, které budou během přednášek využívány. Na zeď u vchodu bude instalováno dostatečné množství věšáků na oblečení a regál na odkládání bot. Klienti a posluchači si budou dovážet své vlastní přezuvky. K dispozici zde budou jednorázové návleky na boty a několik párů erárních bot pro případ potřeby.

Dále zde bude knihovna vybavená odbornou literaturou, promítací plátno a dataprojektor a pomůcky potřebné pro fyzioterapii – vyšetřovací stůl, gymnastické balony, žebříny, podložky na cvičení. U zdi vedle vstupu na toaletu bude kuchyňský pult na občerstvení podávané během přednášek, rychlovarná konvice, kávovar a plastové tácy. V poličkách pod pultem bude připravené nádobí jako jsou hrnečky, talířky, lžičky a podobně. Prostor bude vytápěn elektrickými radiátory.

Bude se jednat o víceúčelový prostor, který bude možné využívat pro různé nadstavbové aktivity spolku. Odhadem se bude jednat o šest jednodenních teoretických přednášek pro veřejnost ročně a dvě dvoudenní školení s praktickými ukázkami pro terapeutů a trenéry hiporehabilitačních koní. Dále zde budou probíhat vyšetření a konzultace pro klienty spolku Isar.

5.3.2 Zázemí pro provoz hiporehabilitace

Prostor o rozloze 30 m², který těsně navazuje na jeden z obytných domů, funguje zároveň jako technické zázemí k tomuto domu. Jednalo se původně nejspíš o chlév pro dobytek. Ve zdech byly po nastěhování zbytky železných uzavazovacích kruhů a nejsou zde okna. Je zde umístěn ekologický kotel na tuhá paliva, který vytápí přilehlou budovu a bojler na ohřev teplé vody. Provozem kotle je tento prostor vytápěn a nikdy zde neklesá teplota pod bod mrazu. V zimních měsících, kdy se venkovní teplota pohybuje okolo 0 °C, se teplota uvnitř drží v rozmezí 10–13 °C. Naopak v horkých letních měsících se tu díky tlustým kamenným zdem drží chlad. Je zde kohout na vodu, na který je možné celoročně připojit hadici, kterou se napouští napajedlo koním nebo slouží ke sprchování koní. Na zdech budou instalované věšáky na sedla, hiporehabilitační pady, uzdečky, ohlávky, vodítka a ostatní jezdecké potřeby. Jedna skříň bude sloužit jako úložiště na deky na deky a ručníky na koně. Dále bude místnost vybavená skříněmi, regály a botníky na oblečení a pracovní obuv pracovníků a sušáky na sušení oblečení a dek. Nedílnou součástí tohoto prostoru bude i lednice pro uskladnění veterinárních a kosmetických přípravků, které je nutné skladovat v chladu. Veškerý nábytek, kterým bude tento prostor vybavený je v majetku spolku Isar a pouze se přestěhuje do nového působiště.

Z této místnosti je průchod do prostoru vzniklého pod schody, které vedou ze dvora na půdu budovy – zde vznikne sklad a přípravná jadrných krmiv. V části kde schody začínají je díky nim snížený strop – zde budou stát barely s krmivem. Na opačné straně místnost, kde je strop vysoký, bude instalovaný pult na přípravu a police. Police budou sloužit pro uskladnění. Krmivových doplňků, kýblů, odměrek, dávkovačů a dalšího potřebného vybavení pro přípravu krmiva.

5.3.3 Sklad objemového krmiva a steliva

Původně se jednalo o garáž. Díky tomu má tento prostor velký vjezd ze zpevněné části dvora, velká posuvná vrata a vysoký strop. Traktor s nakladačem, který doveze seno nebo slámu tak může balíky ukládat přímo a není nutné s nimi jinak manipulovat. Garáž má plochu podlahy 7 x 6 metrů a výška stěn od podlahy ke stropu jsou 3 metry. Podlaha je zde betonová, strop prkenný. Ve dvou ze čtyř stěn jsou dohromady tři malá okna, která zajišťují odvětrání. Místnost tedy není nutné před uskladněním sena a steliva nijak upravovat. V tomto prostoru bude uskladněné seno a sláma, kterou bude podestýláný přístřešek pro koně v období mrazů. Sláma bude použita proto, že v zimním období, kdy koně nebudou mít přístup na pastvinu, mohou slámu žrát v době mezi podáním jednotlivých dávek sena. Sláma bude nastýlána přímo na gumovou podlahu v přístřešku zhruba od prosince do února, v závislosti na počasí.

Seno bude koním podáváno volně přímo na zem nebo v závěsných sítích na seno, a to v pravidelných intervalech. Díky sítím je možné přesně zvážit množství sena v jednotlivé dávce. Obecně doporučované je podávat 1,5 - 3 kg sena na 100 kg váhy koně v závislosti na podmínkách chovu. Pokud mají koně přístup k pastvě, potřebné množství sena klesá. Naopak u venkovně ustájených koní v zimním období bez možnosti pastvy se potřebné množství objemového krmiva zvyšuje.

Oba koně spolku Isar váží zhruba 500 kg. V zimním období od začátku listopadu do konce února budeme počítat s podáváním samotného sena bez doplnění krmné dávky pastvou. Průměrná dávka na jednoho koně v tomto období bude 12 kg na den. Od března do října je možné pouštět koně na pastvu. Potřeba sena v tomto období se mění podle vydatnosti pastviny. Budeme ale počítat s průměrnou spotřebou 8 kg na koně na den. Z toho vyplývá, že roční spotřeba sena obou koní zapsaného spolku Isar bude přibližně 6 800 kg sena. Při koupi kulatých balíků sena o průměru 120 cm a výšce 120 cm, kdy jeden tento balík váží přibližně 200kg bude tedy roční spotřeba 34 balíků sena. Pokud navíc připočteme možné ztráty, se kterými je třeba počítat (například nekvalitní nebo plesnivá část balíku) a rezervu, bude spolek každý rok kupovat a uskladňovat 36 balíků sena.

Potřeba slámy by měla být pokryta 4 kulatými balíky o průměru 120 cm pro zimní období. Celkem bude tedy potřeba uskladnit 40 balíků o průměru 120 cm. Balíky budou složeny na stojato, vždy dva na sobě. Při takovém složení by měla být maximální kapacita skladovacího prostoru až 50 balíků. Pro potřebu spolku Isar je tedy tato kapacita dostatečná. Prostor pro tyto účely nebude třeba nijak upravovat.

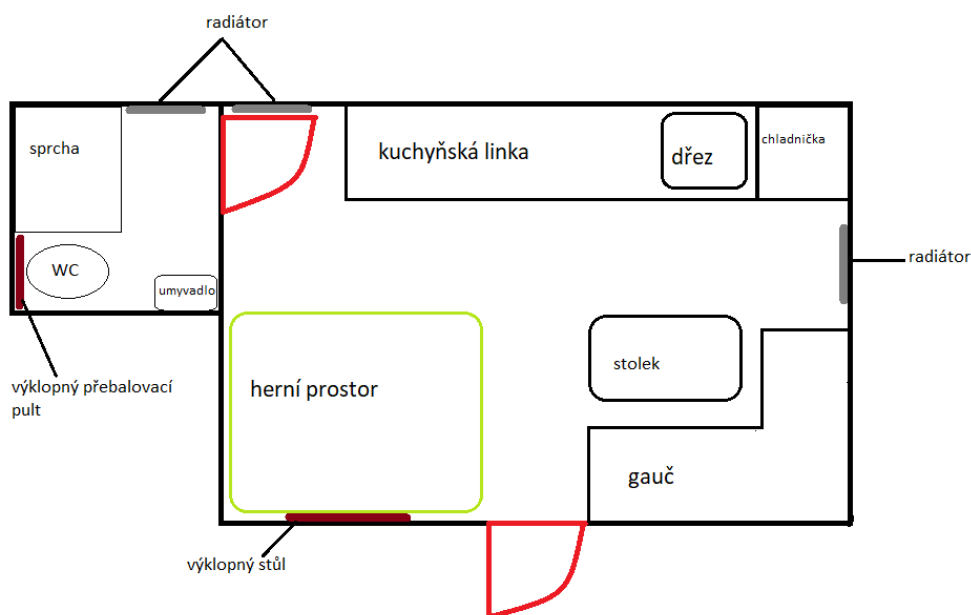
5.3.4 Zázemí pro klienty hiporehabilitace

Na plánu se jedná o budovu označenou číslem 6. Je to zděný zahradní domek o rozměru 4 x 6 metrů, s přistavěnou koupelnou o rozměru 2 x 2 metry. Vytápět tento prostor bude možné elektrickými radiátory. Podlahovou krytinou je dlažba. Ta zde z důvodu snadné údržby zůstane. Do tohoto prostoru se klienti nebudou zouvat ani přezouvat. Prostor by měl sloužit klientům v době čekání na terapii, případně relaxace po terapii. Rodiče, kteří nedoprovází své děti během terapie, zde na ně budou čekat. I tento prostor by měl být víceúčelový a v době mimo terapie

by zde měla být možnost ubytování. Tuto možnost využijí externí přednášející víkendových kurzů a přednášek nebo klienti účastníci se intenzivních vícedenních pobytů.

V koupelně je vestavěný sprchový kout, WC a umyvadlo. Nad WC bude instalovaný sklopný přebalovací pult. Na zeď nad umyvadlo bude přivrtané zrcadlo a vedle něj poličky na hygienické potřeby. Hlavní místnost bude vybavena menší kuchyňskou linkou s dřezem a úložnými prostory pod ni, základními kuchyňskými spotřebiči a chladničkou. V jedné polovině místnosti bude velký rozkládací gauč s úložným prostorem, kde budou uloženy skládací židle k jídelnímu stolu. Před gaučem bude malý konferenční stolek.

V druhé polovině místnosti bude prostor pro dětskou hru. Na podlaze budou pěnové puzzle, místnost bude vybavena vhodnými hračkami. Hračky budou pevné, odolné, za snadno omyvatelných materiálů. Spolek Isar se bude snažit vybavit tento hrací koutek přednostně speciálními hračkami a pomůckami určenými pro děti se speciálními potřebami. Nad tímto prostorem na zdi bude výklopný jídelní stůl. Ten bude spolu se skládacími židlemi využíván v době, kdy zde bude někdo ubytovaný. V takovém případě bude možné hračky a pěnové puzzle uklidit do úložného prostoru gauče a gauč na noc rozkládat a přespávat na něm. Prostorové uspořádání znázorňuje Obrázek 2.

Obrázek 3. Plánek zázemí pro klienty hiporehabilitace

Součástí hiporehabilitačního zázemí pro klienty bude i prostor dvora a travnatá část zahrady. Vydlážděná část dvora vede z prostranství mezi dvěma obytnými domy ve stejné šířce až ke zpevněnému výběhu. Prostor mezi budovami 3 a 6 je zatravněný. Zde je za budovou číslo 6 postavená zahradní pergola o rozměrech 4 x 4 metry, s velkým stolem a lavicemi. Tam budou moct klienti trávit čas za příznivého počasí.

V prostoru zahrady nebude v průběhu terapií možné nechat děti bez dozoru. Nebudou zde k dispozici ani žádné hračky. Tyto aktivity by mohly rušit koně při práci a mohlo by dojít k nebezpečným situacím, při kterých by byl ohrožen na koni právě sedící klient.

Na zpevněné části dvora bude umístěna nasedací rampa. Kostra rampy bude vyrobená z pevných železných profilů, pobytá dřevěnými prkny. Pro snazší manipulaci při výrobě i při transportu bude možné rampu rozložit na tři samostatné díly a to nájezdovou plošinu pro kočárek nebo invalidní vozík, samotný nasedací stůl a schody pro rodiče nebo samostatně chodící klienty. V nově vzniklém hiporehabilitačním areálu bude rampa umístěná u zdi budovy, díky tomu nebude nutné opatřit rampu zábradlím. Rampu pro spolek Isar zhotoví místní truhlář.

V době kdy bude terapie probíhat v prostorách dvora (přivítání s koněm, nasedání, sesedání, krmění a loučení se s koněm) bude na dvoře od ostatních klientů vyžadován absolutní klid. V době, kdy bude terapie probíhat mimo prostor dvora, bude pro klienty na zahradě k dispozici senzomotorický chodník, který bude zbudován svépomocí.

Chodník bude mírně klikatý, široký zhruba 40 cm a dlouhý 5 metrů. Bude rozdělen na jednotlivé úseky, ve kterých bude jeho povrch tvořen různými přírodními materiály, jako je písek, jemný štěrk, hladké oblázky, velké ploché kameny, velké dřevěné plochy, obroušené těsně u sebe vyskládané větve, štěpka, tráva atd.

Smyslem tohoto chodníku bude přijímat hmatové vjemy bosými chodidly, nebo v případě lezoucích klientů dlaněmi a koleny. Samostatně nepohyblivé děti budou moct hmatový chodník osahávat za asistence rodičů dlaněmi. Touto zábavou mohou klienti vyplnit čas při čekání na svou terapii a zároveň je při ni oslovováno jejich senzomotorické čítí, což může významně přispět ke zvýšení efektu následné terapie s využitím koně.

Parkoviště pro klienty je na obrázku 1 znázorněno červeně. Jedná se o prostor zpevněný štěrkem, kam se vejdou ž 3 auta zároveň. Klienti na terapii většinou dochází s drobnou časovou rezervou, po terapii se obvykle chvíli zdrží. V minulosti se ale zřídka stávalo, že by se v areálu kde spolek fungoval, sešly víc než tři klientské rodiny zároveň. Pokud by k tomu došlo, v prostorech na návsi před nemovitostí je dostatek místa pro zaparkování dalších osobních automobilů.

5.3.5 Zázemí pro chov koní

Zázemí pro koně bude rozděleno do několika funkčních celků, které budou koňmi různě využívány v závislosti na počasí, ročním období nebo zdravotním stavu koní.

5.3.5.1 Stodola s přístřeškem

Původně se jednalo o stodolu, která uzavírala obdélníkový dvůr v zadní části. Bývalý majitelé ze stodoly odstranili střechu, takže z ní zbyly pouze obvodové zdi, svázané na vrchní straně betonovým věncem. Stodola má rozměry 10 x 14 m. Do dvora z ní vede 2 m široký vchod. Do budoucího většího výběhu pro koně vede 1,5 m široký a 2 m vysoký vchod, uzavíratelný plnou bránou. Celá stodola má cihlovou podlahu.

V pravé části stodoly bude vybudovaný přístřešek o rozměrech 10 x 4 m, tak jak je naznačeno na obrázku 2. Přístřešek bude tvořen v zadní části trámem, navrtaným vodorovně do stěny stodoly ve výšce 2,6 m, v přední části čtyřmi podpěrnými trámy vysokými 2,3 m. Na těchto trámech bude položena dřevěná střecha pokrytá lepenkou. Dešťová voda ze střechy přístřešku bude sváděna do sběrné nádrže a bude využívána jako užitková, na kropení pískového výběhu a podlah stodoly v suchém období či na zalévání trávníku a květin. Přední strana přístřešku bude celá otevřená. V případě potřeby bude možné dosadit přepážky a vytvořit tak z přístřešku jeden nebo dva oddělené boxy. To je opatření pro případ zranění či nemoci jednoho nebo obou koní a nutnosti omezení jejich pohybu. Podlaha přístřešku bude pokryta plnou stájovou gumou, která je měkká a funguje jako izolační vrstva. V jarních, letních a podzimních měsících nebude přístřešek podestýlán, koně si budou moct lehat v pískovém výběhu. V zimním období mrazu bude přístřešek podestlán slámou, ve které budou moct koně ležet a zároveň ji i jíst a doplňovat tak zvýšenou potřebu příjmu objemového krmiva. V zadních rozích přístřešku ve výšce 2 m budou umístěná oka na zavěšení sítí na seno, ze kterých budou koně spolku Isar krmení. K těmto okům bude zároveň v případě potřeby možné koně přivázat. Na zemi bude trvale umístěný solný liz. Před přístřeškem bude umístěná vypouštěcí napájecí nádrž o objemu 250 l, do které se bude voda doplňovat hadicí z prostoru zázemí pro hiporehabilitaci.

Průchod ze stodoly do zimního výběhu bude možné uzavřít dvěma ocelovými profily a omezit tak koně pouze na prostor ve stodole, opět pro případ potřeby omezení pohybu koní. Například bude-li jeden z koní zraněn a bude nutné, aby byl zavřený pouze v prostoru boxu, bude mít druhý kůň možnost pohybovat se jen v prostorách stodoly, aby na něj zraněný kůň celou dobu viděl a byl s ním v kontaktu. Díky tomu nebude zraněný kůň tolik stresovaný oddělením a omezením a zároveň bude mít zdravý kůň možnost volnějšího pohybu.

5.3.5.2 Zpevněný výběh

Původně se jednalo o zeleninovou zahradu v zadní části dvora. Povrch zde je tedy tvořen kyprou hlínou a celý prostor je následkem dlouhodobého nevyužívání zarostlý plevellem. Zde by měl vzniknout zpevněný zimní výběh pro koně. Jeho výhodou bude mimo jiné to, že bude ze tří stran ohraničený vysokou, pevnou zdí. Čtvrtá strana směrem do dvora bude tvořena ocelovými profily o rozměru 60 mm x 40 mm x 2 mm. Výhoda takového výběhu spočívá především v nízké pravděpodobnosti útěku koní. Navíc i v případě, že by došlo k poničení nebo překonání železné ohrady, oddělující výběh od zbytku dvora, dostanou se koně pouze na dvůr, který je celý obehnaný vysokou zdí a ve vjezdu uzavřený pevnou, vysokou bránou. To poskytne jistou záruku bezpečí koní například ve stresových situacích, kdy by hrozilo, že zvířata v panice potrhají ohradu z elektrických pásek a ohrozí sebe nebo někoho jiného. Takové situace jsou například velké vichřice nebo Silvestrovská noc. Tento výběh bude zaručovat dostatečné množství prostoru pro volný pohyb koní ve chvílích, kdy nebude možné, aby byli vypuštěni ve velkém nezpevněném výběhu za stodolou nebo na pastvině. Vchod do výběhu bude na kraji u skladu objemových krmiv, z vydlážděné části dvora.

Protože pozemky v majetku spolku Isar jsou poměrně malé, je zde velká pravděpodobnost, že ve větším výběhu za stodolou nebude růst mnoho trávy. Porost nebude dostatečně odolný zátěži dvou koní. Díky tomu by zde v deštivém období vznikalo velké množství bahna. Abychom tomu předešli, bude výběh ve vnitřní části dvora zpevněn a upraven. Koně v deštivém období nebudou mít do nezpevněného výběhu přístup nebo sem budou chodit pouze na omezenou dobu. Povrch v tomto vnitřním výběhu bude písčový, a to ze dvou důvodů. Koně si budou mít možnost v písku lehat a odpočívat, navíc se v něm mohou i válet a drbat se tak. Druhým důvodem pro písek je to, že tak vznikne rovná plocha o rozměru cca 14 m² x 20 m², kde bude možné s koňmi v případě potřeby pracovat na zlepšení jejich fyzické kondice lonžováním.

V celém prostoru 250 m² bude nejprve nutné odstranit hlínu do hloubky 50 cm. Následně navozit vrstvu štěrku frakce 32/63. Na 10 cm vysokou vrstvu bude potřeba cca 45 tun tohoto štěrku. Další 10 cm vysoká vrstva bude tvořena štěrskem frakce 16/32, kterého bude potřeba zhruba 30 tun. Následovat bude štěrk frakce 8/16 ve vrstvě vysoké 10 cm, kterého bude potřeba zhruba 30 tun. Štěrkové vrstvy bude nutné zhutnit a následně pokrýt pevnou a odolnou geotextilií, která zabrání promíchávání štěrku s poslední vrstvou – pískem. Pro dosažení vrstvy písku hluboké 20 cm bude potřeba navozit do prostoru zhruba 60 tun písku. Předpoklad je, že vrstva písku postupně klesne sesedáním až o 5 cm.

5.3.5.3 Nezpevněný výběh

Je pozemek o rozloze 850 m², přímo navazující na stodolu s přístřeškem. Celou jednu stranu výběhu tvoří stěna stodoly. Ohrazení 10 metrů další strany výběhu tvoří přímo navazující sousední stodola. Zbývá tedy zajistit ohrazení v délce 100 m. Toto ohrazení bude řešeno elektrickým ohradníkem, nataženým na kůlech z recyklovaného plastu. Tento materiál bude volen pro jeho vysokou odolnost a životnost. Na 100 m jich bude při doporučené vzdálenosti 4 m od sebe potřeba 26. Každý kůl je nutné vybavit dvěma plastovými izolátory pro připevnění elektrické pásky.

Elektrická páska povede kolem výběhu ve dvou řadách a bude jí tedy pro ohrazení potřeba 200 m. Výběh bude ohrazen širokou bílou elektrickou páskou, která je pro koně dobře viditelná, aby se minimalizovalo nebezpečí úrazu při náhodném kontaktu zvířat s páskou. Rozvod elektrického proudu do ohrady zajistí ohradníkový zdroj značky fence, připojený do elektrické sítě. Tento zdroj bude umístěn na střešním trámu přístřešku ve stodole. Tam bude chráněn před nepříznivými vlivy počasí a zároveň zde bude moct být zapojený do jedné ze zavedených elektrických zásuvek. S ohradníkovou páskou bude propojený kabelem, vedeným po zdi stodoly až na začátek elektrické ohrady. V rohu, který je tvořený zdmi dvou sousedících stodol, vzniká prostor, který je v letních měsících většinu dne zastíněný. Koně tak budou mít i v tomto výběhu stinné, chladnější místo kde se budou moct ukrýt před přímým zářením slunce.

Původně byl tento pozemek ovocným sadem, kde se dochovalo 6 jabloní. Jedná se o stromy, kterým nebyla v posledních několika letech věnována žádná péče. Ve výběhu bude vhodné stromy zachovat. Budou zde vytvářet základ kompozice, poskytovat koním stín a

přirozené prostředí. Jejich kmeny bude nutné opatřit ochranou proti okusu, aby se zamezilo ničení stromů koňmi. Protože tyto stromy stále plodí jablka, bude v době jejich dozrávání nutné kontrolovat množství opadaných jablek vždy před vypuštěním koní do výběhu. Při sežráním nadměrného množství jablek by u koní mohlo dojít ke vzniku zdravotních obtíží, jako je například kolika nebo laminitida. V případě nadměrného množství opadaných jablek na zemi bude nutné před vypuštěním koní tato jablka odstranit. Jako kosterní dřeviny pro tento prostor by bylo vhodnější vysadit jiné stromy. Ideálně vyšší dlouhověké nenáročné stromy, odolávající chorobám a škůdcům. Pro danou lokalitu by takovými dřevinami mohly být například javor babyka (*Acer Campestre*), javor mléč (*Acer platanoides*), habr obecný (*Carpinus Betulus*), dub zimní (*Quercus Petraea*), dub pýřitý (*Quercus Pubescens*), lípa malolistá (*Tilia Cordara*), lípa velkolistá (*Tilia platyphyllos*) či jilm habrolistý (*Ulmus Minor*). Použití javoru se jeví jako nevyhovující, vzhledem k tomu, že v posledních několika letech se objevilo velké množství otrav koní, způsobených pozřením semen javorů. S ohledem na polohu výběhu v mírném svahu s nadmořskou výškou 400 metrů by pro danou lokalitu bylo nejvhodnější vysadit kombinaci dubu zimního a lípy malolisté. V případě mladé výsadby ve výběhu pro koně bude opět zásadní ochrana malých stromů a to individuálním oplocením (Eismanová Nosková 2021).

Při výběru nemovitosti se spolku Isar bohužel nepodařilo najít žádnou, ke které by náležel pozemek tak velký, aby poskytl koním dostatek pastvy během pastevního období. Proto si bude spolek pronajímat louku o rozloze 1,5 ha sousedící s nezpevněným výběhem. Ta patří místnímu zemědělci, který pro ni nemá jiné využití. Součástí nájemní smlouvy bude dohoda o tom, že zemědělec vždy po ukončení pastevní sezony zajistí mulčování louky. Výše pronájmu bude 5 000 Kč ročně. Spolek Isar si zajistí ohrazení této louky, a to opět elektrickou ohradou. Ta bude tvořena plastovými sloupky pro elektrický ohradník a elektrickou ohradníkovou páskou. Elektrinu bude zajišťovat ohradníkový zdroj značky fence, připojený na 12 V autobaterii. Na oplocení tohoto prostoru bude potřeba 100 sloupků, z toho 5 bude pevných, z plastového recyklátu, které budou v rozích ohrady a ve vchodu, pro zajištění vyšší pevnosti. Dále bude potřeba 800 metrů elektrické pásky, tak aby byla vedena ve dvou řadách.

5.4 Propagace hiporehabilitačního centra

Spolek Isar nabízí hiporehabilitaci jako součást komplexní péče pro děti se zdravotním znevýhodněním a má omezenou kapacitu počtem 24 stálých míst v harmonogramu. Svou činnost tedy nepropaguje na veřejných místech, jako jsou vývěsní tabule, zastávky veřejné dopravy a podobně. Klienti, respektive jejich rodiče, se o hiporehabilitaci dozvídají nejčastěji u dětských lékařů, neurologů či fyzioterapeutů. U mnohých diagnóz je navíc vhodné mít souhlas ošetřujícího lékaře či přímo doporučení, že je klient schopen terapii absolvovat a že je pro něj vhodná.

Propagace spolku v novém působišti bude tedy probíhat formou vyvěšení informačních letáků v čekárnách ordinací těchto poskytovatelů zdravotní péče. Informační leták, který bude umístěn v čekárnách ordinací vybraných lékařů, bude obsahovat stručnou informaci o zapsaném spolku Isar. Dále stručný popis hipoterapie jako léčebné metody a pro koho je tato

metoda vhodná. Adresu sídla spolku, webové stránky, facebookový profil a kontaktní telefonní číslo.

Další formou propagace areálu by mohly být směrové cedule na hlavních komunikacích v okolí obce. Vzhledem k tomu, že činnost spolku je úzce specifikovaná a není zaměřena na širokou veřejnost, neměly by tyto cedule příliš velký smysl, a nevyplatilo by se investovat finance a čas spojené s jejich pořízením a následnou instalací. Na hlavní bráně areálu směrem do ulice bude umístěna informační tabule, která bude novým klientům usnadňovat identifikaci areálu v obci. Na této tabuli bude uvedený název spolku, adresa, zodpovědná osoba a kontaktní telefonní číslo a email. Dále provozní doba, IČO spolku, webové stránky a facebookový profil.

5.4.1 Lokalita vhodná pro propagaci spolku

Od zahájení provozu v září roku 2010 do srpna roku 2019 bylo do terapie zařazeno celkem 76 klientů. Z archivu spolku vyplývá, že k největším změnám v harmonogramu došlo vždy při přesídlení spolku. Na konci roku 2010 bylo v harmonogramu zařazeno 6 klientů. Během roku 2011 přibylo 10 klientů. V roce 2012 se spolek poprvé přestěhoval. Z původních 16 klientů se do nového působiště, které bylo od původního vzdálené 12 km, rozhodlo dojíždět jen 9 klientů a do konce roku přibylo 12 nových klientů. Na začátku roku 2013 spolek opět přesídlil z důvodu nevyhovujících podmínek ustájení pro hiporehabilitační koně ve stávajícím sídle. Nové působiště bylo od původního vzdálené 2 km. Všech 21 klientů z původního sídla zde pokračovalo v terapii, v důsledku stěhování tedy terapii neukončil nikdo. Během roku se ale 5 klientů rozhodlo terapii ukončit z jiných důvodů. Do konce roku se nově přihlásilo do terapie 8 klientů a kapacita spolku tak byla poprvé naplněna. V roce 2014 byl spolek opět nucen přesídlit, pro rozvázání smlouvy o ustájení koní a poskytování prostor pro terapii ze strany poskytovatele ustájení. Přesunul se nového působiště vzdáleného 7 km. V důsledku stěhování ubyli 4 klienti. Během roku dále ukončili terapii 3 klienti z jiných důvodů. Jejich místa nahradilo 7 nových klientů. Během roku 2015 ukončilo terapii 7 klientů a v harmonogramu je 7 nových klientů nahradilo. Za rok 2016 ubyli spolku 3 klienti a na jejich místa nastoupili 3 noví.

V roce 2017 se uvolnilo místo v areálu, který byl od současného působiště vzdálený 21 km. V tomto areálu poskytovatel nabízel pastevní ustájení pro koně a výhodné podmínky pro hiporehabilitační zázemí. Pro průzkumu zájmu mezi současnými klienty a zvážení všech možných benefitů i negativ došlo k rozhodnutí znovu přesídlit. V důsledku toho ztratil spolek 13 klientů, pro které už byla dojezdová vzdálenost nepřijatelná. Do konce roku se v novém působišti do harmonogramu zařadilo 9 nových klientů. V roce 2018 ukončilo terapii 5 klientů a nově se do terapie zařadilo 9 klientů. Do stěhování do vlastního areálu v srpnu 2019 ukončili terapii 3 klienti a v harmonogramu je nahradili 3 noví klienti.

Přesun spolku a budování vlastního zázemí v Tvrdíně proběhl v září roku 2019. Vzhledem ke vzdálenosti 76 km od původního působiště se žádný z klientů nerozhodl dále pokračovat s terapií v novém působišti. Přehledně počty klientů v průběhu jednotlivých let zobrazuje Tabulka 2.

Tabulka 2. Počty klientů v průběhu jednotlivých let

	Ubylo klientů	Příbylo klientů
2010		6
2011		10
2012 - stěhování	7	12
2013 - stěhování	5	8
2014 - stěhování	7	7
2015	7	7
2016	3	3
2017 - stěhování	13	9
2018	5	9
2019	3	3
Celkem za všechny roky	50	74

Pokud rozdělíme klienty podle dojezdové vzdálenosti do skupin s dojezdovou vzdáleností do 10 km, s dojezdovou vzdáleností 10-20 km, s dojezdovou vzdáleností 20–30 km a s dojezdovou vzdáleností nad 30 km, vyjde nám, že počet klientů, kteří jsou ochotni dojíždět více než 30 km je poměrně malý.

V prvním působišti měl spolek celkem 16 klientů, z toho 5 můžeme zařadit do skupiny s dojezdovou vzdáleností do 10 km, 8 do skupiny s dojezdovou vzdáleností 10–20 km a 3 do skupiny s dojezdovou vzdáleností 20-30 km. Počet klientů dojíždějících ze vzdálenosti více jak 30 km je rovný 0.

Do druhého působiště spolku dojíždělo celkem 21 klientů, z toho 3 řadíme do skupiny dojíždějící do 10 km, 11 klientů řadíme do skupiny s dojezdovou vzdáleností 10-20 km, 6 klientů do skupiny s dojezdovou vzdáleností 20-30 km a 1 klienta do skupiny s dojezdovou vzdáleností nad 30 km.

Do třetího působiště dojíždělo celkem 29 klientů. Z toho 5 klientů s dojezdovou vzdáleností do 10 km, 14 klientů s dojezdovou vzdáleností 10-20 km, 8 klientů s dojezdovou vzdáleností 20-30 km a 2 klienti s dojezdovou vzdáleností větší než 30 km.

Čtvrté působiště spolku navštěvovalo dohromady 37 klientů. Z toho 9 mělo dojezdovou vzdálenost do 10 km, 14 z nich řadíme do kategorie s dojezdovou vzdáleností 10-20 km, 9 klientů spadá do kategorie s dojezdovou vzdáleností 20-30 km a 5 do skupiny s dojezdovou vzdáleností nad 30 km.

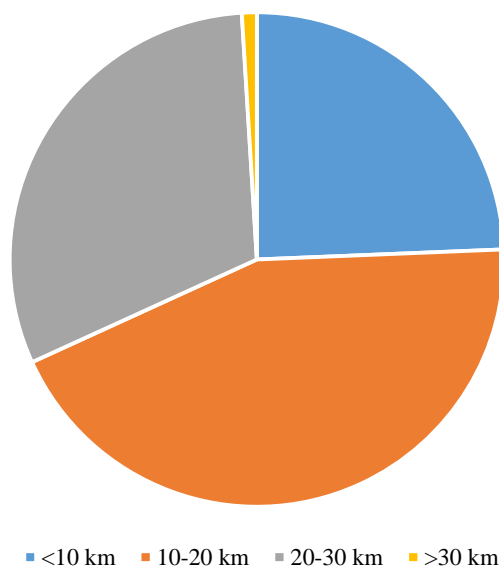
V pátém působišti bylo v harmonogramu spolku zařazeno celkem 32 klientů. Z nich se do skupiny s dojezdovou vzdáleností do 10 km vešlo 8 klientů. Dalších 7 mělo dojezdovou vzdálenost 10-20 km. Ve skupině s dojezdovou vzdáleností 20-30 km zde bylo 12 klientů a ve

skupině s dojezdovou vzdáleností větší než 30 km bylo 5 klientů. Dojezdové vzdálenosti klientských rodin jsou přehledněji zaznamenané v Tabulce 3 a grafu na Obrázku 3.

Tabulka 3. Dojezdová vzdálenost klientů

	<10 km	10-20 km	20-30 km	>30 km	Celkem
Působíště 1	5	8	3	0	16
Působíště 2	3	11	6	1	21
Působíště 3	5	14	8	2	29
Působíště 4	9	14	9	5	37
Působíště 5	8	7	12	5	32
Celkem	30	54	38	13	135

DOJEZDOVÁ VZDÁLENOST KLIENTŮ

Obrázek 4. Graf dojezdové vzdálenosti klientů

Z toho vyplývá, že dojezdová vzdálenost, kterou jsou klienti ochotní za poskytovatelem hipoterapie dojíždět, odpovídá vzdálenosti do 30 km. Větší města, která leží do této vzdálenosti od obce Tvrdín a ve kterých by tedy spolek měl propagovat svou činnost, jsou například Teplice, Most, Litvínov, Lovosice, Louny nebo Bílina.

V těchto městech budou oslovené ordinace vybraných dětských lékařů telefonicky, emailem nebo osobně, s žádostí o umístění propagačních materiálů spolku. Touto formou spolek již svou činnost propagoval v předchozích působíštích a s mnohými odborníky z řad oslovených lékařů pak navázal užší spolupráci v dané lokalitě.

Na základě výše uvedených informací také předpokládáme, že obsazení všech 24 míst by mohl spolek dosáhnout při intenzivní propagaci v dané lokalitě během prvních šesti měsíců po zahájení provozu. Ve všech minulých působíštích žádná propagace činnosti neprobíhala.

Klienti buď sami aktivně vyhledávali poskytovatele hiporehabilitace na internetu a při tom našli webové stránky spolku Isar, nebo se o jeho působení dozvěděli od známých či přátel, kteří už služby spolku využívali.

5.4.2 Konkurence v dané lokalitě

Na seznamu středisek doporučovaných Českou hiporehabilitační společností není žádné, které by se nacházelo v nové lokalitě působení spolku Isar. V této lokalitě ale působí několik poskytovatelů hiporehabilitace, kteří nejsou členy ČHS.

Veldek, o.p.s. centrum sociálních služeb Lovosice, je organizace poskytující hiporehabilitaci osobám se zdravotním znevýhodněním a seniorům. Své služby poskytuje dětem od 4 let věku a zaměřuje se především na psychoterapii prostřednictvím koní. Službu poskytuje klientům bezplatně v rámci sociální služby.

Arkadie, společnost pro komplexní péči o zdravotně postižené se sídlem v Teplicích, poskytuje hiporehabilitaci pouze svým klientům, trvale umístěným ve stacionáři, ve smluvním jezdeckém oddíle. I zde se zaměřují především na psychoterapii prostřednictvím koní, nikoliv na hipoterapii. Tato služba není samostatně přístupná širší veřejnosti.

Lázně Teplice poskytují hipoterapii dětským klientům pouze v letních měsících jako doplňkovou terapii. Tuto terapii má klient možnost využít maximálně třikrát během lázeňského pobytu a hradí náklady v plné výši. Cena jedné terapie zde je 750 Kč za terapeutickou jednotku. Tato služba není poskytována ambulantní formou širší veřejnosti.

Roska Teplice, regionální organizace unie roska v ČR nabízí hiporehabilitaci pacientům s roztroušenou sklerózou v měsících květen, červen, září a říjen. Organizace se zaměřuje na psychoterapii prostřednictvím koní.

Jezdecká společnost hipodrom Most nabízí v areálu hipodromu Most hiporehabilitační aktivity pro širokou veřejnost. K těmto aktivitám využívají koně jezdeckého spolku, kteří jsou zároveň využíváni pro výuku jízdy na koních a agroturistiku. Společnost hipodrom Most nenabízí služby fyzioterapeuta a fyzioterapeut ani není přítomen hiporehabilitačním aktivitám, které zde provozují. K dispozici je zde tedy klientům pouze kůň a vodič. Za dítě na koni zodpovídá v během jízdy rodič. Z odborného hlediska se tedy jedná spíše o svezení dětí na koni nebo poníkovi, které je zde umožněné i dětem s handicapem. Cena jízdy je závislá na délce jízdy.

Hipocentrum Robin sídlí nedaleko Loun a svou činnost poskytuje dětem s poruchami autistického spektra a poruchami učení a chování. Jedná se tedy o psychoterapii prostřednictvím koní a o aktivity s využitím koní.

Středisko White hill Chotiněves a zde sídlící spolek pro hiporehabilitaci Hillarion nabízí jako hiporehabilitační službu aktivity s využitím koní. Chotiněves se nachází poblíž Lovosic.

Některé další stáje v okolí umožňují handicapovaným osobám svezení na svých koních za poplatek v různé výši. Tuto aktivitu ovšem neprezentují jako hiporehabilitaci. U ježdění není přítomna osoba s odpovídajícím vzděláním a cílem ježdění není žádná strukturovaná terapeutická aktivita. Z toho důvodu je tato práce nezmiňuje jmenovitě.

Z výše uvedených informací vyplývá, že v lokalitě do 30 km od obce Tvrdín není žádné hiporehabilitační středisko stejného zaměření, které by své služby poskytovalo široké veřejnosti. Žádné z těchto středisek nenabízí fyzioterapii a komplexní péči o klienta a žádné z těchto středisek nevlastní koně s výcvikem specializovaným na hipoterapii. Koně jsou ve většině případů využívány hlavně pro jiné aktivity a poskytování hiporehabilitace je jejich vedlejší pracovní náplní. Navíc žádný z výše zmíněných poskytovatelů nepracuje s dětmi již od dvou měsíců věku. V tomto ohledu tedy v dané lokalitě nemá spolek Isar konkurenci.

5.5 Ekonomické zhodnocení projektu

V této kapitole jsou shrnuté celkové náklady na zařízení hiporehabilitačního areálu, odhadnuté roční náklady na jeho provoz a odhadnuté roční zisky z provozu. Na základě těchto podkladových údajů je zde následně zhodnocena rentabilita projektu.

5.5.1 Náklady na vybudování areálu

Do celkových nákladů na vybudování zázemí pro aktivity spolku nebude zahrnuta pořizovací cena objektu, protože jak již bylo zmíněno výše, jedná se primárně o soukromý nákup nemovitosti členkami spolku Isar. Jako náklady na hiporehabilitační areál budou tedy počítány pouze náklady spojené s vybudováním kompletního zázemí, potřebného pro hiporehabilitační provoz. Náklady na vybudování zázemí pro koně a ohrazení výběhů uvádějí následující tabulky. Jedná se o ceny odhadnuté na základě cen internetových obchodů s potřebným vybavením. U materiálu jako je dřevo nebo železné profily se jedná o ceny přibližně odhadnuté místními prodejci. Materiál na přístřešek pro koně nakoupí a připraví spolek Isar dle instrukcí tesaře. Ten následně zhotoví přístřešek na místě. Náklady na vybudování přístřešku uvádí Tabulka 4.

Tabulka 4. Náklady na vybudování přístřešku pro koně

Dřevěné trámy a prkna	10 000 Kč
Spojovací materiál a práce tesaře	10 000 Kč
Krytina střechy	5 000 Kč
Okapy	5 000 Kč
Podlahová guma	24 000 Kč
Celkem	54 000 Kč

Práce spojené s odstraněním hlíny a navezením nového materiálu zajistí místní poskytovatel zemních prací. Dopravu šterku a písku zajistí v rámci prodeje prodejci. Ohrazení tohoto výběhu si zajistí spolek svépomocí. Celkové náklady na vyhotovení zpevněného zimního výběhu uvádí Tabulka 5.

Tabulka 5. Náklady na zpevněný zimní výběh pro koně

Materiál na zpevnění povrchu	150 000 Kč
Odstranění hlíny a navezení materiálu	15 000 Kč
Doprava materiálu	15 000 Kč
Ohrazení	4 000 Kč
Celkem	184 000 Kč

Menší výběh pro koně na vlastním pozemku bude postaven svépomocí, za použití materiálu na stavbu ohrad. Náklady na potřebný materiál jsou určeny na základě cen internetových prodejců tohoto materiálu a uvádí je Tabulka 6.

Tabulka 6. Náklady na výběh pro koně

Položka	Cena za kus	Kusů	Celkem
Kůl z recyklovaného plastu	139 Kč	26	3 614 Kč
Plastový izolátor	3 Kč	52	156 Kč
Elektrická páska 200 m	340 Kč	1	340 Kč
Zdroj pro elektrický ohradník	2999 Kč	1	2 999 Kč
Bleskojistka pro elektrické ohradníky	396 Kč	1	396 Kč
Celkem			7 505 Kč

Ohrazení pronajaté pastviny zajistí spolek také svépomocí, materiálem určeným ke stavbě dočasných ohrad. Roční částka za pronájem tohoto pozemku je započítána v ročních nákladech na provoz spolku. Náklady na stavbu dočasného ohrazení jsou určeny na základě cen internetových prodejců a uvedené v Tabulce 7.

Tabulka 7. Náklady na pastvinu pro koně

Položka	Cena za kus	Kusů	Celkem
Kůl z recyklovaného plastu	139 Kč	5	695 Kč
Plastový izolátor	3 Kč	8	24 Kč
Vchodový izolátor	14 Kč	2	28 Kč
Rukojeť pro bránu	28 Kč	2	36 Kč
Ohradníkový sloupek plastový	49 Kč	95	4 655 Kč
Elektrická páska 200 m	340 Kč	4	1 360 Kč
Zdroj pro elektrický ohradník	3 145 Kč	1	3 145 Kč
Autobaterie 12V	1 175 Kč	1	1 175 Kč
Celkem			11 118 Kč

Další náklady tvoří částky za vybavení jednotlivých využívaných prostor, jako jsou elektrické spotřebiče nebo nábytek. Náklady na vybavení zázemí pro zaměstnance a sklad potřebného materiálu jsou opět odhadnuté na základě cen internetových obchodů. Tyto náklady uvádí Tabulka 8.

Tabulka 8. Náklady na vybavení zázemí pro zaměstnance a skladu materiálu

Věšáky na sedla a ostatní vybavení	4 000 Kč
Police, regály, skříně	8 000 Kč
Barely na krmivo	4 000 Kč
Kombinovaná chladnička	4 000 Kč
Celkem	20 000 Kč

Náklady na vybavení prostorů určených přímo pro klienty a návštěvníky hiporehabilitačního areálu spolku Isar jsou uvedené v následujících tabulkách a jsou opět určeny na základě cen internetových prodejců. Náklady na vnitřní hiporehabilitační zázemí pro běžný provoz uvádí Tabulka 9.

Tabulka 9. Náklady na vybavení vnitřního zázemí pro klienty hiporehabilitace

Nábytek	19 000 Kč
Spotřebiče a vybavení kuchyně	12 000 Kč
Herní prostor	4 000 Kč
Celkem	35 000 Kč

Náklady na venkovní zázemí pro klienty v prostoru zpevněného dvora a zahrady zobrazuje Tabulka 10.

Tabulka 10. Náklady na zařízení venkovního zázemí pro klienty hiporehabilitace

Nasedací rampa	15 000 Kč
Senzomotorický chodník (materiál)	2 000 Kč
Zahradní nábytek do pergoly	7 000 Kč
Celkem	24 000 Kč

Posledním místem, kde bude v rámci objektu spolek Isar působit a kde bude poskytovat své služby klientům, bude víceúčelová přednášková a vyšetřovací místnost. Odhadované náklady na vybavení tohoto prostoru uvádí Tabulka 11.

Tabulka 11. Náklady na zařízení víceúčelového prostoru

Konferenční židle	30 000 Kč
Rehabilitační stůl	10 000 Kč
Rehabilitační pomůcky	7 000 Kč
Nábytek	15 000 Kč

Kuchyňské nádobí a spotřebiče	7 000 Kč
Dataprojektor a plátno	4 000 Kč
Koberec	15 000 Kč
Radiátory	10 000 Kč
Celkem	88 000 Kč

Poslední finanční položkou spojenou s realizací hiporehabilitačního areálu jsou náklady na jeho propagaci, které jsou odhadnuté na základě nabídky místních firem zaměřených na grafické návrhy a tisk letáků a informačních tabulí. Tyto náklady jsou zanesené v Tabulce 12.

Tabulka 12. Náklady na propagaci nově vzniklého centra pro hiporehabilitaci

Letáky do ordinací	1 000 Kč
Informační tabule	6 000 Kč
Grafické zpracování	2 000 Kč
Celkem	9 000 Kč

Celkové počáteční náklady tedy zahrnují vybudování kompletního zázemí pro chov koní jako je stavba přístřešku a realizace výběhů a pastviny. Dále jsou zde zahrnuté náklady na vybavení zázemí pro provoz terapie, zázemí pro zaměstnance, klienty a návštěvníky hiporehabilitačního střediska. Poslední položkou zahrnutou v celkových nákladech je částka vynaložená na propagační materiály. Celkové náklady zobrazuje Tabulka 13.

Tabulka 13. Celkové náklady na vybudování centra pro hiporehabilitaci

Přístřešek pro koně	54 000 Kč
Zpevněný zimní výběh	184 000 Kč
Výběh	7 505 Kč
Pastvina	11 118 Kč
Zázemí pro zaměstnance	20 000 Kč
Vnitřní zázemí pro klienty	35 000 Kč
Venkovní zázemí pro klienty	24 000 Kč
Víceúčelový prostor	88 000 Kč
Propagační materiály	9 000 Kč
Celkem	432 623 Kč

5.5.2 Roční náklady na provoz hiporehabilitačního areálu

Mimo celkových počátečních nákladů je pro zhodnocení ekonomické bilance projektu nutné vědět, jak vysoké budou náklady vynaložené ročně na provoz a údržbu areálu. Jedním z největších nákladů bude u provozu hiporehabilitačního centra plat zaměstnanců. Bude se trvale jednat o dva zaměstnance, a to fyzioterapeuta se specializací pro hipoterapii a ošetřovatele a trenéra koní. V případě obou se bude jednat o stejnou částku a to 22 000 Kč hrubého. Náklady zaměstnavatele, tedy zapsaného spolku Isar, tak budou s veškerými odvody

činit 30 000 Kč měsíčně na jednoho zaměstnance. V případě fyzioterapeuta se specializací se jedná o relativně nízkou částku. Je ovšem třeba počítat s tím, že tato částka mu bude hrazena za práci vykonávanou 6 hodin denně, 4 dny v týdnu. Možnost navýšení výdělku vznikne vstupními a průběžnými konzultacemi s klienty, které budou hrazené formou přímé platby od klienta fyzioterapeutovi. Další možností finančního zisku pro oba zaměstnance bude aktivní účast na pořádaných přednáškách a školeních, které budou finančně odměňovány na základě dohody o provedení činnosti. Celková roční částka vynaložená na platy zaměstnanců bude tedy činit 720 000 Kč.

Další významnou sumou v ročních nákladech na provoz areálu bude částka vynaložená na celkovou péči o koně spolku. Ta bude složená z nákladů na krmiva a na veterinární a jiná speciální ošetření jako je pravidelná úprava zubů, kopyt a preventivní ošetření pohybového aparátu koní. Současná cena jednoho kulatého balíku sena o průměru 120 cm je u místního smlouvaného dodavatele 750 Kč. Při spotřebě 36 balíků sena ročně se tedy spolek dostane na částku 27 000 Kč za rok. Smlouvaná cena slámy u stejného dodavatele je 350 Kč za jeden kulatý balík. Odhadovaná roční spotřeba při podestýlání pouze v zimních měsících v období mrazů jsou 4 balíky slámy. Roční cena slámy tak bude 1 400 Kč. Dopravu sena i slámy bude zajišťovat dodavatel. Ten dokáže přepravit deset kulatých balíků najednou a za jednu cestu si bude účtovat 500 Kč. Doprava všech balíků sena a slámy tak vyjde spolek na 2 000 Kč za rok. Celkové náklady na seno a slámu budou činit 30 400 Kč

Koně spolku mají sestavenou základní denní krmnou dávku, která se skládá z 500 g cukrovarek řízků, 250 g sušeného sladového květu a 150 g slunečnice černé. Tato dávka je doplněna 75 g vitaminominerální směsí pro koně značky Mikros. Veškerá krmiva budou nakupována v místních jezdeckých potřebách. Cukrovarek řízky se prodávají v pytlích o hmotnosti 25 kg za cenu 292 Kč. Při dávkování 500 g na den vystačí jednomu koni tento pytel na 50 dní a denní dávka řízků vyjde při této spotřebě na 6 Kč. Sušený sladový květ se prodává v pytlích o hmotnosti 20 kg za cenu 389 Kč a při denní spotřebě 250 g vystačí na 80 dní. Cena tohoto krmiva pro jednoho koně na jeden den pak činí 5 Kč. Černou slunečnici obchod nabízí v pytlích po 20 kg za cenu 550 Kč. Při dávce 150 g tak vystačí na 133 dní a cena za jeden den pro jednoho bude tím pádem 4 Kč. Vitaminominerální směs pro koně Mikros je dostupná v balení po 3 kg za 150 Kč a při dávce 75 g na den vystačí pro jednoho koně na 40 dní. Cena směsi na jeden pak vychází na 4 Kč. Krmná dávka pro jednoho koně na jeden den tak vyjde na 19 Kč. Základ jaderného krmiva pro oba koně na rok pak bude spolek stát 13 870 Kč.

Mimo tento základ budou do krmiva ještě sezóně přidávány doplňky, jako je například lněné semeno, semeno ostropestřce mariánského, bylinné směsí na podporu imunity. Kůra ostropestřce bude prováděna 2x ročně. Jedna kůra pro jednoho koně vyjde na 320 Kč. Ostropestřec mariánský tak bude spolek ročně stát 1 280 Kč pro oba koně. Stejně tak bude 2x ročně podávané lněné semeno ve formě extrudátu. Jedna kůra pro jednoho koně vyjde na 70 Kč. Pro oba koně na celý rok se tak dostaneme na částku 280 Kč. Bylinná směs na posílení imunity na jednu kůru pro jednoho koně stojí 200 Kč. Tyto bylinné směsí tak budou stát ročně 800 Kč. Dále je ještě nutné poskytnout koním neomezený přístup k solnému lizu. Jeden solný liz o

hmotnosti 10 kg vystačí pro jednoho zhruba na 4 měsíce a stojí 110 Kč. Solné lizy pro dva koně tak budou spolek stát 660 Kč. Za krmné doplňky tedy spolek Isar zaplatí 2 940 Kč za rok.

Spolek Isar bude pravidelně poskytovat koním ošetření zad chiropraktikem se specializací na koňský pohybový aparát. Toto ošetření se doporučuje absolvovat preventivně 1x za rok a částka za ošetření jednoho koně i s dojezdem ošetřujícího specialisty se pohybuje okolo 1 000 Kč. Ošetření obou koní tak vyjde na 2 000 Kč ročně. Preventivní ošetření zubů bylo u obou koní spolku Isar doporučeno specialistou provádět jednou za dva roky. Ošetření jednoho koně i s příspěvkem na pohonné hmoty dojíždějícího specialisty vyjde na 1 500 Kč. Roční částka za ošetření zubů tedy bude 1 500 Kč za oba koně. Interval úpravy kopyt je stanoven zákonem na 6 – 8 týdnů. Koně spolku Isar nejsou okovaní. Úprava neokovaných kopyt jednoho koně stojí 500 Kč. Jednomu koni jsou kopyta upravována 6x ročně. Náklady na korektury kopyt obou koní za celý rok tak budou stát 6 000 Kč. Odčervení koní ve spolku Isar probíhá na základě předchozího koprologického vyšetření. Preventivní koprologické vyšetření probíhá 4x ročně a vyšetření jednoho vzorku stojí 100 Kč. Za posledních deset let byl každý kůň na základě výsledků korpologického vyšetření odčervěn 1x - 2x ročně. Náklady na jednu běžnou odčervovací pastu jsou do 300 Kč. Za odčervení koní tak spolek Isar zaplatí 2 000 Kč za rok. Další pravidelný výdaj tvoří náklady na očkování proti chřipce koní. Očkování jednoho koně stojí 500 Kč. Roční částka za očkování tak tvoří 1 000 Kč. Náklady na ostatní veterinární zákroky se liší každý rok v závislosti na zdravotních problémech koní. Průměrně za posledních deset let se jednalo o částku 10 000 Kč ročně. Spolek Isar má navíc stálou finanční rezervu na svém bankovním účtu, která je určena na pokrytí větších veterinárních zákroků v případě nutnosti. Roční částka za pravidelná ošetření koní specialisty tak vyjde na 22 500 Kč.

Další náklady budou tvořené spotřebou vody a elektrické energie. Vodné v dané lokalitě činí 54 Kč za metr krychlový. Odpadní vody z nemovitostí jsou řešené vsakovací jímkou a není zde tedy účtované stočné. Roční spotřeba vody na napájení a koupání koní a pro zázemí pro hiporehabilitaci je odhadovaná s rezervou na 200 l za den. Celkové náklady na spotřebu vody tak budeme počítat na 3 942 Kč za 73 metrů krychlových vody.

Při výpočtu odhadovaného odběru elektrických spotřebičů jako jsou zdroje k elektrickým ohradníkům, světla v zázemí pro provoz hiporehabilitace, ať už pro klienty nebo pro zaměstnance, lednice a ostatní elektrospotřebiče bylo vypočítáno na částku 30 000 Kč ročně při sazbě 4 Kč za kWh. V ročních nákladech je třeba počítat i s nutnou obnovou materiálu a vybavení. Zde budeme počítat s částkou 15 000 Kč ročně. Posledním pravidelným výdajem bude částka za pronájem pastevní louky, která v sobě zahrnuje i posezónní úpravy jako je posečení nedopasků a mulčování. Tato částka činí 5 000 Kč ročně. Celkové roční náklady na provoz tohoto areálu tak činí 843 652 Kč a jsou přehledně shrnuté v Tabulce 14.

Tabulka 14. Celkové roční náklady na provoz

Platy zaměstnanců	720 000 Kč
Seno a sláma	30 400 Kč
Jadrná krmiva a doplňky	16 810 Kč

Preventivní a veterinární ošetření	22 500 Kč
Spotřeba vody	3 942 Kč
Spotřeba elektřiny	30 000 Kč
Obnova materiálu	15 000 Kč
Pronájem pastviny	5 000 Kč
Celkem	843 652 Kč

5.5.3 Roční zisky z provozu hiporehabilitačního areálu

Hlavní činností, která bude tvořit zisk spolku Isar bude poskytování hipoterapie. Protože hipoterapie není jako léčebná metoda uznaná zdravotními pojišťovnami, hradí si tuto službu klienti sami. Ceny u různých poskytovatelů jsou velmi odlišné, většinou v závislosti na tom, jak vysoké náklady mají na chov koní. Nízké ceny za hiporehabilitaci nebo bezplatné poskytování této služby je většinou umožněno navázáním této služby na jinou službu, například ze sociální oblasti, která je dotovaná státem.

Spolek Isar si za jednu terapeutickou jednotku bude účtovat 350 Kč. Jedná se o částku, která pokryje většinu nákladů na terapii. Tato suma je stanovena s ohledem na to, že rodiny s dětmi se zdravotním znevýhodněním mají často mnoho dalších výdajů a nebylo by v jejich možnostech vkládat do terapie více financí. Platební systém bude ve spolku Isar nastaven tak, že poplatek za terapie na celý měsíc bude hrazen vždy před první terapií v měsíci hotově, nebo bankovním převodem na transparentní účet organizace. Měsíční poplatek bude nevratný, a to i v případě nemoci nebo absence z jiného důvodu. Klient za sebe bude moci poslat na terapii náhradníka ve stejné váhové kategorii. O této skutečnosti bude muset spolek předem informovat. Poplatek bude nevratný proto, že stanovená suma je minimální možná k zachování chodu organizace. Náhrady vynechaných terapií budou možné vždy po individuální domluvě. Pokud se někteří klienti omluví a nenajdou za sebe náhradníky, budou moci jiní klienti nahrazovat své předchozí absence v jejich terapeutických termínech. Tyto náhrady všech nemohou klienti nárokovat. Jejich poskytování bude záviset na organizačních možnostech spolku.

V případě dlouhodobé absence, například z důvodu hospitalizace klienta, bude možné rezervovat si stálé místo v harmonogramu po zaplacení měsíčního poplatku 1 000 Kč. Spolek Isar pak bude přijímat nové nebo nahrazující klienty v daném čase, ale ihned po návratu původního klienta bude místo v harmonogramu opět uvolněné pro něj. Pokud tedy počítáme s deseti měsíci ambulantního provozu v roce a dvoutýdenním přerušením v době Vánočních svátků, bude spolek poskytovat ambulantní provoz zhruba 170 dní. Při plné kapacitě 12 klientů na provozní den a částce 350 Kč za jednu terapeutickou jednotku tak tato aktivita přinese do rozpočtu spolku 714 000 Kč. Letní intenzivní provoz zahrnuje dalších 18 terapeutických dní, s kapacitou 12 terapeutických jednotek a do rozpočtu tak přinese 75 600 Kč.

Další možností zisku pro spolek budou vzdělávací akce. Pokud by spolek zorganizoval 6 jednodenních přednášek nebo školení za poplatek 1 500 Kč s maximální kapacitou

15 účastníků, získal by částku 135 000 Kč ročně. Dále bude spolek pořádat vzdělávací dvoudenní kurzy, určené především terapeutům a trenérům koní. Součástí těchto kurzů budou i praktické ukázky a kurz bude určen pouze pro maximální počet šesti účastníků. Cena tohoto kurzu bude 5 000 Kč. Ročně tak na této aktivitě spolek Isar získá 60 000 Kč. Celkové roční příjmy spolku znázorňuje Tabulka 15.

Tabulka 15. Celkové příjmy z provozu areálu

Příjmy z ambulantního provozu	714 000 Kč
Příjmy z letního provozu	75 600 Kč
Příjmy ze seminářů a přednášek	195 000 Kč
Celkem	984 600 Kč

Další zisk může spolku přinést poskytování vícedenních individuálních terapeutických pobytů v letních měsících nebo o prodloužených víkendech. Tato služba nebude do pravidelných ročních příjmů započítána, protože nelze předem odhadovat, kolik takových pobytů ročně proběhne a jaký bude poplatek za ně. Četnost a typ terapií budou v případě těchto pobytů plánovány vždy individuálně pro každého zájemce o tuto službu, s ohledem na jeho zdravotní stav a psychické a fyzické schopnosti.

5.5.4 Zhodnocení výnosnosti projektu

Před realizací projektu je vhodné projekt ekonomicky zhodnotit a ujasnit si tak, zda bude tento projekt schopný generovat zisk a tím pádem zda se vyplatí do něj investovat či nikoliv. Při tomto hodnocení nás bude zajímat, za jak dlouho a v jaké výši se vložené finance vrátí, jestli se vůbec vrátí. Pro zhodnocení investice je nutné znát jednorázové vstupní náklady na realizaci projektu a odhad budoucích ročních nákladů a výnosů, neboli *cash-flow*.

Metody ekonomického hodnocení investic dělíme na statistické a dynamické. U statistických metod hodnocení není zohledněn faktor času, a nejsou díky tomu tak přesně vypovídající. Patří sem například metoda doby návratnosti investice, která nám říká, za jak dlouho se finance vynaložené na realizaci projektu vrátí zpět. Metoda doby návratnosti je počítána jako počáteční investice dělená *cash-flow*. Pro tento projekt tedy $432\,623 / 108\,529,96 = 3,98620805$. Dle tohoto výpočtu by tedy doba návratnosti investice do projektu odpovídala časovému úseku 4 let.

Na rozdíl od statistických metod, metody dynamické zohledňují i proměnlivou hodnotu peněz v čase. Jsou proto pro odhad rentability projektu přesnější a tím pádem vhodnější. Jednou z těchto metod je metoda výpočtu čisté současné hodnoty. Je-li tato hodnota kladná, pak je možné investici uskutečnit a předpokládat její návratnost. Je-li tato hodnota záporná, pak se nevyplatí danou investici realizovat. Protože při výpočtu čisté současné hodnoty počítáme s budoucími finančními toky, musíme zohledňovat jejich hodnotu v čase. K tomu jsem ve svém výpočtu použila průměr průměrných procent inflace z posledních 5 let. Tento průměr je 2,3%. Inflace je ukazatel, který definuje nárůst všeobecné cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice

za určité časové období. Čistou současnou hodnotu projektu lze vypočítat jako rozdíl diskontovaných peněžních příjmů a kapitálových výdajů. Životnost mého projektu byla stanovena na 10 let. Odhad finančních toků během těchto deseti let znázorňuje Tabulka 15. Tato tabulka byla vygenerována v programu Microsoft Excel.

Tabulka 16. Odhad finančních toků v hiporehabilitačním areálu

Období	Provozní výdaje	Celkové příjmy	Cash flow	Daň z příjmů	Čisté cash flow
1	843 652	984 600	140 948	32 418,04	108 529,96
2	843 652	984 600	140 948	32 418,04	108 529,96
3	843 652	984 600	140 948	32 418,04	108 529,96
4	843 652	984 600	140 948	32 418,04	108 529,96
5	843 652	984 600	140 948	32 418,04	108 529,96
6	843 652	984 600	140 948	32 418,04	108 529,96
7	843 652	984 600	140 948	32 418,04	108 529,96
8	843 652	984 600	140 948	32 418,04	108 529,96
9	843 652	984 600	140 948	32 418,04	108 529,96
10	843 652	984 600	140 948	32 418,04	108 529,96

Pro výpočet čisté současné hodnoty projektu využijeme následující vzorec a jako kapitálové výdaje budeme počítat částku, které bude investována do všech úprav nutných k zahájení provozu, tedy částku 432 623 Kč, vyplývající z Tabulky 13. Jako peněžní příjmy budeme počítat čistě *cash-flow* každého roku a ve výpočtu použijeme průměrné procento inflace za posledních 5 let, tedy 2,5 %.

$$\text{ČSH} = \sum_{k=1}^{10} \frac{PP_k}{(1+i)^k} - KV$$

$$\text{ČSH} = 876\,453,2533 - 432\,623 = 443\,830,2533 \text{ Kč}$$

Výsledek ČSH použitých parametrů vyšel v hodnotě 443 830,2533 Kč. Vzhledem k tomu, že daná hodnota vyšla v kladných číslech, měl by tento projekt být investičně vhodný.

Pokud bychom však do kapitálových výdajů započítali i pořizovací cenu nemovitosti, která byla 3 500 000 Kč, vyšla by ČSH -3 056 169,75 Kč. Pak by se tedy projekt jevil jako značně nerentabilní. Jak již bylo uvedeno na začátku práce, objekt byl zakoupen jako soukromé rodinné sídlo, v rámci kterého vznikne hiporehabilitační areál, z toho důvodu bylo rozhodnuto tuto částku do výpočtu ČSH pro projekt nezapočítat.

Dále nebyly ve výpočtech zohledněny případné nenadálé náklady na havárie či rekonstrukci objektu, které by byly pravděpodobně z dlouhodobějšího hlediska nutné. Další riziko snížení příjmů nebo zvýšení nákladů by nastalo v případě onemocnění zaměstnanců nebo koní. Dle délky a závažnosti takového onemocnění by musela být terapie odvolána a klienti by měli nárok na náhradní termíny nebo vrácení peněz. Na nečekané investice spojené s uhrazením složitějších nebo větších veterinárních zákroků má spolek Isar na svém bankovním účtu trvalou

finanční rezervu. Stejně tak spolek disponuje i finanční rezervou určenou na dobu nečekaného výpadku příjmu spojeného s nuceným přerušením terapie.

Vzhledem k tomu, že spolek Isar je neziskovou organizací, některé náklady spojené s realizací a provozem areálu by mohlo být možné pokrýt prostřednictvím sponzorských darů. Sponzorské dary mohou být finanční nebo materiální. Například náklady na realizaci zpevněného výběhu pro koně by se zásadně snížily, kdyby se podařilo získat jako sponzorský dar potřebný materiál (šterk, písek, geotextilii).

Spolek Isar má také dlouhodobě několik stálých sponzorů, kteří přispívají pravidelnou měsíční částkou na náklady spojené s chovem koní. Při zvažování rozpočtu projektu však s těmito dary nepočítáme z toho důvodu, že spolek musí být schopný pokrýt své náklady i v situaci, kdy se dárci rozhodnou spolupráci ukončit.

6 Diskuze

Návrh hiporehabilitačního areálu vznikl na základě dlouholeté praxe a zkušeností s poskytováním hiporehabilitace v zapsaném spolku Isar. Veškeré plánované úpravy vychází z jasného povědomí o tom, co má poskytovat hiporehabilitační zázemí klientovi, pracovníkům a koním. Cílem je, aby bylo dosaženo maximálního komfortu a psychické pohody všech zúčastněných, která je pro dosažení nejlepších výsledků terapie nezbytná.

Nejedná se o výstavbu nového areálu, ale o přebudování již existujícího prostoru do co nevhodnější a nejvyužitelnější podoby. Cílem projektu je využít tento prostor maximálně a dodat mu jednotný a jasný vzhled, dobře působící na budoucí návštěvníky. Celý areál by měl mít přátelskou atmosféru rodinného sídla a nepůsobit na klienty formálně, odtažitě a okázale, jako je tomu často v komerčních jezdeckých areálech, kde je provoz hiporehabilitace pouze doplňkovou aktivitou.

Koně budou ustájeni volně, s neomezeným přístupem do prostorného přístřešku, který je bude chránit před nepříznivým počasím. Díky tomu budou mít neustále možnost volného pohybu, který je nedílnou součástí jejich přirozeného životního stylu (Yarnell et al. 2015). Koně od sebe nebudou v rámci ustájení oddělení, což jim poskytne neomezenou možnost sociálního kontaktu a interakcí, které jsou zásadní pro jejich dobrou psychickou pohodu (Malschitzky et al. 2015). Prostředí, ve kterém budou koně chováni, bude navíc obohaceno o různé prvky enrichmentu. Smyslem toho bude předcházet psychické nepohodě zvířat, která může často vést až ke vzniku stereotypního chování. K napodobení přirozeného životního stylu koní bude přispívat i časté podávání krmiva (každé 4 hodiny) jako prevence potravní deprivace (Henderson & Waran 2001).

Velká část prostoru určeného pro koně bude těsně sousedit se zázemím, které bude určené klientům. Ti tak budou mít možnost koně sledovat v jejich přirozeném projevu. Koně budou neustále součástí areálu a jejich přítomnost bude dotvářet klidnou a příjemnou atmosféru. Pozorovat koně i v době mimo samotnou terapii bude pomáhat klientům naladit se na nadcházející terapii a případně i zmírnit možné obavy z velkého a neznámého zvířete. Zároveň bude zázemí pro koně navrženo tak, aby poskytovalo koním dostatek klidu a prostoru ve chvíli, kdy nebudou mít o kontakt s klientem mimo terapii zájem.

Areál bude poskytovat dostatečné skladové prostory pro jadrná krmiva, objemová krmiva a podestýlku, stejně jako zázemí na uskladnění vybavení a pomůcek potřebných k péči o koně, k jejich výcviku i k realizaci samotné terapie.

Prostory určené klientům budou bezbariérové, vybavené s ohledem na možné speciální potřeby klientů. V zázemí pro klienty bude klidová zóna sloužící k odpočinku po absolvování terapie. Bude zde také hrací koutek vybavený hračkami vhodnými pro děti s handicapem. Dále bude zázemí vybaveno kuchyňkou, toaletou a koupelnou. Klientské rodiny tak budou mít možnost obstarat zde potřeby svých dětí v plném rozsahu. V letních měsících budou mít klienti možnost pobývat na zahradě a využívat zde pergolu a přírodní senzomotorický chodník jako stimulaci před terapií.

Posledním místem v areálu, které bude souviset s aktivitami spolku, bude velký víceúčelový prostor, který bude využíván pro doplňkové aktivity pořádané spolkem. Budou zde probíhat vstupní a kontrolní vyšetření klientů a další terapeutické aktivity, které budou v kompetenci pracovníků spolku (fyzioterapie, ergoterapie). Dále zde bude spolek pořádat vzdělávací akce, školení a semináře pro rodiče klientů případně pro klienty samotné i pro odborníky mající zájem o rozšíření svých znalostí v oblasti hiporehabilitace.

Náklady na vybudování jednotlivých částí areálů vychází z nabídky lokálních prodejců a řemeslníků. Ceny nábytku, vybavení a elektrospotřebičů do zázemí pro klienty a víceúčelového prostoru a náklady na vybavení zázemí pro koně jsou odhadnuté na základě nabídek internetových obchodů s tímto vybavením.

Celkové náklady na realizaci projektu budou 432 623 Kč. Roční náklady na provoz areálu jsou odhadnuté na 843 652 Kč a roční zisky na 984 600 Kč. Při hodnocení návratnosti projektu metodou čistě současné hodnoty vyšla tato investice jako výhodná. Je ale nutné si uvědomit, že ve výpočtu není započítána pořizovací cena nemovitosti, která činila 3 500 000 Kč. Tato částka byla investována do areálu členy spolku, v rámci nákupu soukromých nemovitostí. Areál vznikne pouze úpravou prostor, které k těmto nemovitostem náleží. Pokud by tato částka byla do projektu započítána, vyšla by investice do projektu jako velmi nevýhodná.

Jako nezisková organizace má spolek možnost žádat o sponzorské dary. Díky tomu je ve výsledku možné snížit mnoho nákladů na provoz i na realizaci projektu. Nevýhodou sponzorských darů ale je, že s nimi není možné počítat v rámci rozpočtu. Výše sponzorských darů a ochota dárců je navíc určována aktuální ekonomickou situací.

V případě realizace projektu by jeho hlavním přínosem bylo poskytování služby hipoterapie v dané oblasti. Při zhodnocení konkurence v této lokalitě vyšlo najevo, že zde není žádný poskytovatel hipoterapie pro děti předškolního a školního věku. Zájem o tuto terapii ovšem mezi klienty a klientskými rodinami stále roste. Areál by se navíc stal místem, kam by mohly rodiny dojíždět bez obav z komplikací působených zdravotním znevýhodněním jejich dětí. Tyto rodiny se často nemohou vypravit na mnoho míst, z důvodu nedostatečné bezbariérovosti, nedostatečného zázemí nebo nevhodného a nevstřícného prostředí. Dalším přínosem by mohlo být setkávání rodin, vzájemná komunikace a sdílení zkušeností. Možnost sdílení je v mnoha případech pro příbuzné zdravotně znevýhodněných dětí velmi povzbudivá a ulehčující.

7 Závěr

V práci byly shrnuty informace o všech náležitostech, které jsou nezbytné pro vybudování a provoz rodinného hiporehabilitačního areálu zapsaného spolku Isar. V práci byly zohledněny potřeby klientů i koní a byl navržen takový prostor, který bude funkční a esteticky příjemný zároveň.

Obsahem práce je ekonomická rozvaha, ze které vyplynulo, že vybudování samostatného komerčního areálu určeného pouze pro provoz hiporehabilitace by nebylo ekonomicky výhodné. Na druhou stranu, pokud by areál vznikl v prostoru rodinného sídla, tak jak členky zapsaného spolku plánují, vložená investice by se během několika let vrátila a projekt by byl výnosný. V diplomové práci také vyšlo najevo, že provoz hiporehabilitace není extrémně ziskovou záležitostí, na druhou stranu je schopný pokrýt svými zisky potřebné náklady.

Z práce dále vyplynulo, že poskytování hiporehabilitace ve specializovaném areálu by mělo značně zvýšit komfort a kvalitu služby pro klienty, kteří se ji rozhodnou využívat, což by mělo být pro provozovatele prioritou.

Důvodem proč neexistuje mnoho takových areálů, je pravděpodobně fakt, že provoz hiporehabilitace není jen finančně náročný. Snoubí se zde dva velmi odlišné obory – fyzioterapie a chov a výcvik koní. Proto je provoz hipoterapie náročný i z hlediska vzdělání a praktických schopností a dovedností pracovníků. V neposlední řadě se jedná o fyzicky náročnou práci, které je realizovaná většinu času ve venkovním prostředí a to za téměř každého počasí. Mnohem jednodušší formou tedy je, nabízet hiporehabilitaci sezóně, jako doplněk k ostatním službám souvisejícím s chovem koní (agroturistika, jezdecká škola).

Díky tomu že hiporehabilitace není nijak ukotvena v právním systému České republiky, může ji nabízet kdokoliv i bez odborného vzdělání. Tím může v mnoha případech dojít i k vážnému ohrožení klienta. Řešením do budoucna by mohla být spolupráce kvalitních poskytovatelů hiporehabilitace a snaha o oficiální uznání této metody. Vypracování vhodného vzdělávacího a akreditačního systému, který bude přístupný všem zájemcům o poskytování hiporehabilitace.

Zároveň s tím šířit na veřejnosti povědomí o tom, co je hiporehabilitace, jaké má pozitivní přínosy pro klienta a jak má být správně provozovaná. Taková informovanost by mohla pomoci klientům při výběru vhodného poskytovatele služby a sponzorům při rozhodování, kterým organizacím by měla být poskytnuta finanční podpora a na co by měla tato podpora být zacílená.

8 Literatura

Černá-Rynešová P. 2012. Když kůň léčí duši aneb Metodika hiporehabilitace zaměřená na klienty s duševním onemocněním. Direkte, s.r.o., Pardubice.

Česká hiporehabilitační společnost. 2020 [online]. ČHS. [cit. 3.1.2021]. Dostupné z: <https://hiporehabilitace-cr.com/>

Dvořáková T, Pavelková J, Janura M, Svoboda Z. 2005. Analýza pohybu v hipoterapii z pohledu biomechaniky. *Rehabilitace a fyzikální lékařství* **4**:183-187.

Eismanová Nosková B. 2021. Interview se zahradní architektkou firmy Zahradní Architektura. 3.3.2021.

Farmer-Day C, Rudd M, Williams J, Clayton HM, Marlin DJ. 2018. Rider reported factors influencing choice of stirrup length in dressage, showjumping and eventing, and para equestrianism. *Comparative Exercise Physiology* **14**(4):231-238.

Flores FM, Dagnese F, Copetti F. 2019. Do the type of walking surface and the horse speed during hippotherapy modify the dynamics of sitting postural control in children with cerebral palsy?. *Clinical Biomechanics* **70**:46-51.

Gatti F, Walderhaug E, Kern-Godal A, Lysell J, Arnevik EA. 2020. Complementary horse-assisted therapy for substance use disorders: a randomized controlled trial. *Addiction Science and Clinical Practice*. DOI: 10.1186/s13722-020-0183-z.

Gilboa Y, Helmer A. 2020. Self-Management Intervention for Attention and Executive Functions Using Equine-Assisted Occupational Therapy Among Children Aged 6–14 Diagnosed with Attention Deficit/Hyperactivity Disorder. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*. DOI: 10.1089/acm.2019.0374.

Goodwin D. 2002. *Horse Behaviour: Evolution, Domestication and Feralisation. The Welfare of Horses*. Springer Netherlands. Dordrecht.

Hausberger M, Søndergaard E, Martin-Rosset W. 2007. *Horse behaviour and welfare*. Wageningen Academic Publishers, The Netherlands.

Henderson JV, Waran NK. 2001. Reducing equine stereotypies using an Equiball. *Animal welfare* **10**(1):73-80.

Horses in Education and Therapy International. 2020 [online]. HETI. [cit. 3.1.2021]. Dostupné z: <https://hetifederation.org/>

Haupt KA, McDonnell S. 1993. Equine Stereotypies. *The Compendium* **15**(9):1265-1271.

Isar - hipoterapie. 2020 [online]. Isar. [cit. 3.1.2021]. Dostupné z: <https://www.isar-hipoterapie.cz/>

Jiskrová I, Casková V, Dvořáková T. 2010. Hiporehabilitace. Mendelova univerzita v Brně. Brno.

Jørgensen GHM, Liestøl SHO, Bøe KE. 2011. Effects of enrichment items on activity and social interactions in domestic horses (*Equus caballus*). *Applied Animal Behaviour Science* **129**:100-110.

Malschitzky E, Pimentel AM, Garbade P, Jobim MIM, Gregory RM, Mattos RC. 2015. Management Strategies Aiming to Improve Horse Welfare Reduce Embryonic Death Rates in Mares. *Reproduction in Domestic Animals* **50**(4):632-636.

Obec Hrobčice. 2020. Místní části obce Hrobčice. Tvrdín [online]. Obec Hrobčice [cit. 3.1.2021]. Dostupné z: <https://www.hrobce.cz/obec/mistni-casti-obce-hrobce/tvrdin/tvrdin-464cs.html>

Rose- Meierhöfer S, Klaer S, Ammon Ch, Brunsch R, Hoffman G. 2010. Activity Behavior of Horses Housed in Different Open Barn Systems. *Journal of Equine Veterinary Science*. **30**(11):624-634.

Sarrafchi A, Blokhuis HJ. 2013. Equine stereotypic behaviors: Causation, occurrence, and prevention. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research* **8**(5):386-394.

Smíšková Š. 2021. Interview s ředitelkou zapsaného spolku Isar. Tvrdín 10.2.2021.

Stern C, Chur-Hansen A. 2019. An umbrella review of the evidence for equine-assisted interventions. *Australian Journal of Psychology*. **71**(4):361-374.

Vyhláška č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat. Sbírnka zákonů České republiky. 2009. Částka 147. Tiskárna Ministerstva vnitra, p.o. 7523-7539. ISSN: 1211-1244.

Yarnell K, Hall C, Royle CH, Walkers SL. 2015. Domesticated horses differ in their behavioural and physiological responses to isolated and group housing. *Physiology* **143**:51-57.

Zákon č. 154/2000 Sb., ze dne 17. května 2000 o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon). In: Sbírka zákonů České republiky. Částka 49. Tiskárna Ministerstva vnitra. ISSN:1211-1244.

Zákon č. 156/1998 Sb., ze dne 12. prosince 2008 o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech a o agrochemickém zkoušení zemědělských půd (zákon o hnojivech). In: Sbírka zákonů České republiky. Částka 3. Tiskárna Ministerstva vnitra, p.o. 100-108. ISSN:1211-1244

Zákon č. 246/1992 Sb., ze dne 15. dubna 2002 na ochranu zvířat proti týrání. In: Sbírka zákonů České republiky. 2008. Částka 133. Tiskárna Ministerstva vnitra, p.o. 6611-6645. ISSN: 1211-1244.

9 Seznam tabulek a obrázků

Tabulky

- Tabulka 1. Denní harmonogram provozu hipoterapie
- Tabulka 2. Počty klientů v průběhu jednotlivých let
- Tabulka 3. Dojezdová vzdálenost klientů
- Tabulka 4. Náklady na vybudování přístřešku pro koně
- Tabulka 5. Náklady na zpevněný zimní výběh pro koně
- Tabulka 6. Náklady na výběh pro koně
- Tabulka 7. Náklady na pastvinu pro koně
- Tabulka 8. Náklady na vybavení zázemí pro zaměstnance a skaldu materiálu
- Tabulka 9. Náklady na vybavení vnitřního zázemí pro klienty hiporehabilitace
- Tabulka 10. Náklady na zařízení venkovního zázemí pro klienty hiporehabilitace
- Tabulka 11. Náklady na zařízení víceúčelového prostoru
- Tabulka 12. Náklady na propagaci nově vzniklého centra pro hiporehabilitaci
- Tabulka 13. Celkové náklady na vybudování centra pro hiporehabilitaci
- Tabulka 14. Celkové roční náklady na provoz
- Tabulka 15. Celkové příjmy z provozu areálu
- Tabulka 16. Odhad finančních toků v hiporehabilitačním areálu

Obrázky

- Obrázek 1. Poloha lokality
- Obrázek 2. Grafické znázornění rozmístění budov
- Obrázek 3. Plánek zázemí pro klienty hiporehabilitace
- Obrázek 4. Graf dojezdové vzdálenosti klientů
- Obrázek 5. Návěs obce Tvrdín
- Obrázek 6. Pilířková boží muka na kraji obce Tvrdín
- Obrázek 7. Kontejner na bioodpad. Po levé straně je vidět asfaltová cesta, vhodná pro provoz hiporehabilitace
- Obrázek 5. Hiporehabilitační areál, pohled z návsi obce
- Obrázek 6. Pohled do dvora od vstupní brány
- Obrázek 7. Budova, která bude sloužit jako víceúčelový prostor pro doplňkové aktivity zapsaného spolku Isar
- Obrázek 8. Nasedací rampa pro klienty, vzadu letní pergola, vpravo zázemí pro klienty spolku
- Obrázek 9. Budova, která bude sloužit jako zázemí pro klienty zapsaného spolku Isar
- Obrázek 10. Zpevněný zimní výběh pro koně
- Obrázek 11. Vpravo budoucí skladovací prostory na seno a slámu, vlevo část zpevněného zimního výběhu pro koně a stodola s přístřeškem
- Obrázek 12. část zázemí pro hiporehabilitační vybavení, na obrázku je vidět průchod do skladu a přípravný krmiva
- Obrázek 13. Sklad a přípravná krmiva
- Obrázek 14. Stodola s přístřeškem pro koně. Vlevo nádrž na dešťovou vodu, vpravo napajedlo
- Obrázek 15. Nezpevněný výběh pro koně v bývalém ovocném sadu
- Obrázek 16. Nezpevněný výběh pro koně, v pozadí průchod do stodoly s přístřeškem

10 Přílohy

Obrázek 17. návěs obce Tvrdín. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 18. Píliřková boží muka na kraji obce Tvrdín. Po levé straně je vidět asfaltová cesta, vhodná pro provoz hiporehabilitace. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 19. Kontejner na bioodpad umístěný trvale na kraji obce, do kterého bude možné vyvážet hnůj z hiporehabilitačního areálu. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 20. Hiporehabilitační areál, pohled z návsi obce. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 21. Pohled do dvora od vstupní brány. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 22. Budova, která bude sloužit jako víceúčelový prostor pro doplňkové aktivity zapsaného spolku Isar. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 23. Nasedací rampa pro klienty, vzadu letní pergola, vpravo zázemí pro klienty spolku. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 24. Budova, která bude sloužit jako zázemí pro klienty zapsaného spolku Isar. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 25. Zpevněný zimní výběh pro koně. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 26. Vpravo budoucí skladovací prostory na seno a slámu, vlevo část zpevněného zimního výběhu pro koně a stodola s přístřeškem. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 27. Část zázemí pro hiporehabilitační vybavení, na obrázku je vidět průchod do skladu a přípravny krmiva.
Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 28. Sklad a přípravna krmiva. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 29. Stodola s přístřeškem pro koně. Vlevo nádrž na dešťovou vodu, vpravo napajedlo. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 30. Nezpevněný výběh pro koně v bývalém ovocném sadu. Zdroj: Vlastní fotodokumentace

Obrázek 31. Nezpevněný výběh pro koně, v pozadí průchod do stodoly s přístřeškem. Zdroj: Vlastní fotodokumentace